WIĘCEJ PYTAŃ LEPSZY ŚWIAT

Poznaj Myśl Działaj

+80 WIZUALNYCH STRON Z FILOZOFII

Sokrates, Platon, Arystoteles, wiedza, etyka, polityka i filozofia współczesna — gotowe do druku i zastosowania

40 stron wyjaśniających + 40 stron z praktycznymi ćwiczeniami

Dobre pytania zmieniają wszystko.

SOKRATES

FILOZOFIA NA DZIŚ I NA JUTRO



Gotowe do druku

Do lekcji, powtórek i pracy z uczniami

Jasne wyjaśnienia + praktyczne zadania

Prawa autorskie i zasady korzystania

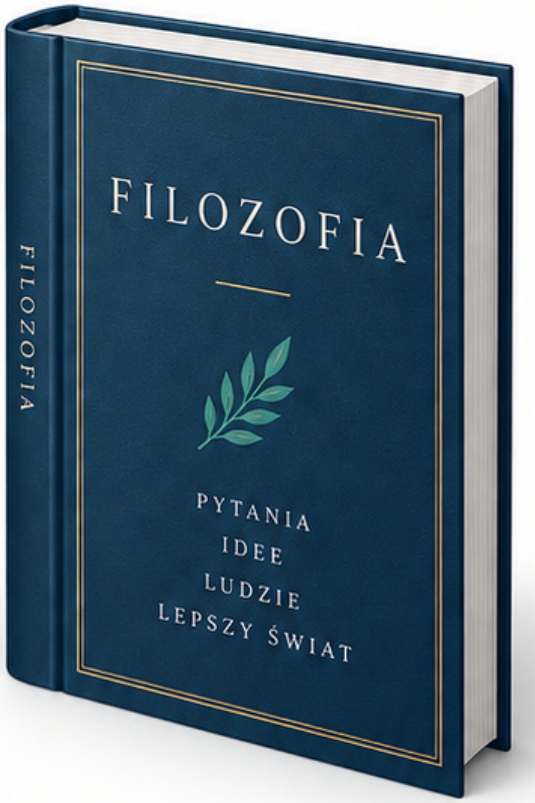

Niniejszy materiał został przygotowany jako pomoc dydaktyczna do nauki, powtórek i prowadzenia zajęć z filozofii.

Może być wykorzystywany przez nauczycieli, edukatorów i osoby uczące się do celów edukacyjnych, zgodnie z przeznaczeniem materiału.

Zabrania się odsprzedaży, kopiowania całości materiału w celach komercyjnych, udostępniania pliku osobom trzecim oraz publikowania go jako własnego opracowania.

Materiał edukacyjny — gotowy do druku i zastosowania.

Spis treści

„Filozofia zaczyna się od pytania.”

10 uporządkowanych bloków + 40 praktycznych ćwiczeń



Lepsze pytania Lepszy świat

01 Czym jest filozofia?

02 Presokratycy i narodziny filozofii

03 Sokrates i metoda sokratejska

04 Platon: idee, wiedza i jaskinia

05 Arystoteles: doświadczenie, przyczyny i cnota

06 Filozofia średniowieczna: wiara, rozum i Bóg

07 Filozofia nowożytna: Descartes, Hume i poznanie

08 Etyka: decyzje, wartości i odpowiedzialność

09 Polityka: władza, społeczeństwo i wolność

10 Filozofia współczesna: władza, normalizacja i pytania dzisiejsze

11 Ćwiczenia praktyczne, analiza tekstów i zadania do lekcji



Jak korzystać z tego materiału?

Filozofia staje się łatwiejsza, gdy widzisz jej strukturę.

Ten materiał został stworzony po to, aby pomóc Ci uczyć filozofii w sposób bardziej jasny, wizualny i uporządkowany.

Zamiast zaczynać od długich definicji, każda strona prowadzi przez jedno główne pojęcie, pokazuje jego sens, najważniejsze pytania oraz przykłady bliskie rzeczywistości ucznia.

Możesz korzystać z tych stron jako pomocy do lekcji, materiału do powtórki, wprowadzenia do dyskusji albo punktu wyjścia do ćwiczeń.

Najlepszy sposób użycia:

1. Najpierw zobacz główną ideę.
2. Potem omów przykład.
3. Na końcu zadaj pytanie uczniom.



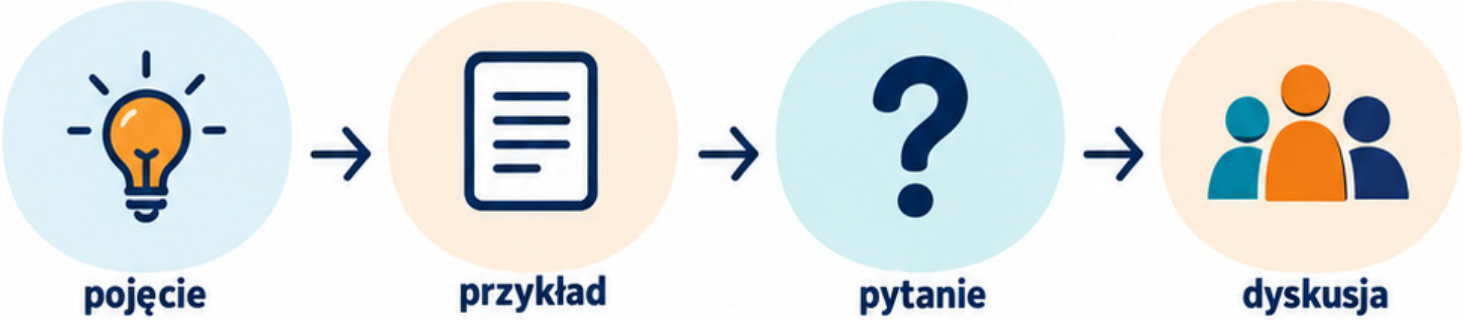

MODUŁ 01

CZYM JEST FILOZOFIA?

Pytania, zdziwienie i poszukiwanie mądrości

Filozofia zaczyna się tam, gdzie człowiek nie zadowala się prostą odpowiedzią i pyta: **dlaczego?**



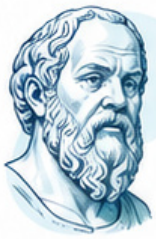

„Zacznij od pytania."

CO TO JEST FILOZOFIA?

Nie tylko wiedza, ale sposób zadawania pytań

Lepsze pytania
Lepszy świat

Definicja prosta:

Filozofia to umiłowanie mądrości. Oznacza próbę zrozumienia świata, człowieka, dobra, prawdy, wiedzy i sensu życia.

Co robi filozof?

Filozof pyta, analizuje, porównuje, szuka racji i sprawdza, czy dane przekonanie ma dobre uzasadnienie.

Ważna różnica:

Opinia mówi: "tak mi się wydaje". Filozofia pyta: "dlaczego tak uważasz?"

Przykład z życia:

Uczeń mówi: "To jest sprawiedliwe". Filozofia pyta: "Co znaczy sprawiedliwość? Czy każdy rozumie ją tak samo?"

„Wielkie odkrycia zaczynają się od pytań."



Myśl
Dyskutuj
Szukaj
Lepszych odpowiedzi

Filozofia nie polega na komplikowaniu prostych rzeczy.
Polega na dokładnym myśleniu o tym, co naprawdę ważne.

Prostszy świat
Dzięki lepszym pytaniom.

PYTANIA FILOZOFICZNE

Pytania, które prowadzą do głębszego myślenia

Dobre pytania są ważniejsze niż szybkie odpowiedzi.

Pytanie filozoficzne nie zawsze ma jedną prostą odpowiedź. Często wymaga **zastanowienia, argumentów** i **porównania różnych stanowisk.**



Zwykłe pytanie x pytanie filozoficzne

Zwykłe pytanie:	Pytanie filozoficzne:
Która jest godzina?	Czym jest czas?
Kto ustanowił to prawo?	Co sprawia, że prawo jest sprawiedliwe?
Czy zdałem egzamin?	Czym jest wiedza?

Wielkie pytania filozoficzne

1. Co mogę wiedzieć?
2. Jak powinienem postępować?
3. Czym jest sprawiedliwość?
4. Czy człowiek jest wolny?
5. Co to znaczy żyć dobrze?

Pytania, które zmieniają sposób myślenia.

Szybka aktywność

Zaznacz pytanie, które jest najbardziej filozofiiczne, i wyjaśnij dlaczego.

- [ ] Która jest godzina?
- [ ] Czym jest szczęście?
- [ ] Ile trwa rok?
- [ ] Czy człowiek jest wolny?
- [ ] Jaki jest wynik meczu?
- [ ] Co sprawia, że coś jest dobre?

Wyjaśnienie:

Lepsze pytania. Lepsze myślenie.

OPINIA, WIEDZA I ARGUMENT

Nie każda odpowiedź ma taką samą wartość

„Warto pytać, nie tylko odpowiadać."

OPINIA



Opinia to przekonanie, które ktoś posiada, ale które może nie mieć wystarczającego uzasadnienia.

Przykład:
„Moim zdaniem to jest dobre."

WIEDZA



Wiedza wymaga lepszego uzasadnienia, sprawdzenia i związku z prawdą.

Przykład:
„Wiem to, ponieważ mam powody, dowody lub poprawne rozumowanie."

ARGUMENT

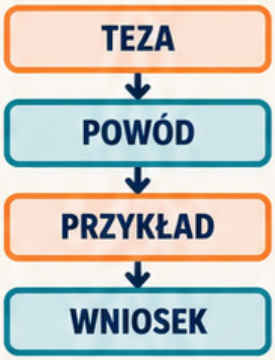

Argument to uporządkowane uzasadnienie danego stanowiska.

Struktura:
teza → powód → przykład → wniosek

Uwaga:
Silne przekonanie nie jest jeszcze wiedzą.
Powtarzana opinia nie staje się automatycznie prawdą.

Nie wszystko, co popularne, jest prawdziwe.


Co myślę? →  **Dlaczego tak myślę?** →  **Czy mam dobre uzasadnienie?**



MODUŁ 02

PRESOKRATYCY
I NARODZINY FILOZOFII

Od mitu do rozumowego wyjaśniania świata

Pierwsi filozofowie pytali, z czego powstał świat i jaki porządek ukrywa się za zmiennością rzeczy.



mit | logos | arche | natura | początek | porządek

MIT I LOGOS

Dwa sposoby wyjaśniania rzeczywistości

Mit:

Mit wyjaśnia świat przez opowieści o bogach, bohaterach i siłach nadnaturalnych. Pomagał ludziom rozumieć pochodzenie świata, sens zdarzeń i miejsce człowieka.

Logos:

Logos oznacza rozumne wyjaśnianie rzeczywistości. Filozof szuka przyczyn, zasad i porządku, które można badać i omawiać za pomocą argumentów.

Różnica najważniejsza:

Mit opowiada.
Logos uzasadnia.

MIT		LOGOS
opowieść	od opowieści → do argumentu	argument
tradycja		obserwacja
bogowie i symbole		natura i zasady
wyjaśnienie przez narrację		wyjaśnienie przez rozum



Narodziny filozofii to moment, w którym człowiek zaczyna pytać o świat w sposób uporządkowany i racjonalny.

Wielkie pytania zaczynają się od początku.

ARCHÉ – POCZĄTEK WSZYSTKIEGO

Pierwsi filozofowie szukali jednej zasady wyjaśniającej świat

Ten sam świat, wiele pytań, lepsze odpowiedzi.

Co oznacza arché?

Arché to początek, zasada lub fundament, z którego wszystko pochodzi albo dzięki któremu wszystko można wyjaśnić.

Główne pytanie presokratyków:

- Z czego powstał świat?
- Co jest podstawą wszystkich rzeczy?
- Czy za zmiennością istnieje jakiś porządek?

Przykłady odpowiedzi:

- Tales: woda
- Anaksymenes: powietrze
- Heraklit: ogień i zmiana
- Demokryt: atomy

Najważniejsza idea:

Presokratycy nie tylko opowiadali o świecie. Próbowali go wyjaśnić przez zasadę, którą można rozważać rozumowo.

Różne elementy, ta sama potrzeba zrozumienia.



TALES

WODA

Źródło życia i wszystkiego, co istnieje.

ANAKSYMENES

POWIETRZE

Niewidzialne, ale niezbędne do życia.



W poszukiwaniu tego, co niewidzialne kryje się najwięcej odpowiedzi.

ARCHÉ

JEDNA ZASADA
WIELE ODPOWIEDZI
LEPSZE ZROZUMIENIE ŚWIATA



HERAKLIT

OGIEŃ I ZMIANA

Wszystko jest w ruchu.

DEMOKRYT

ATOMY

Niezmienne cząstki, z których zbudowany jest świat.



świat widzialny
To, co obserwujemy wokół siebie.

→

pytanie
Z czego to jest?
Co jest podstawą?

→

zasada
Jedna idea, która wyjaśnia.

→

wyjaśnienie
Lepsze zrozumienie świata i jego zmian.



„Filozofia zaczyna się od zdziwienia i pytania o to, co jest naprawdę stałe.”

Różne pomysły. Ten sam świat.

HERAKLIT, PARMENIDES I DEMOKRYT

Zmiana, stałość i atomy

Trzej myśliciele. Trzy odpowiedzi na to samo pytanie.

Heraklit:

Rzeczywistość jest dynamiczna. Świat jest pełen zmiany, napięcia i przeciwieństw.

„Nie wchodzimy dwa razy do tej samej rzeki."



Parmenides:

Prawdziwy byt nie może powstawać ani znikać. Zmiana może być myląca, a rozum prowadzi do tego, co stałe.

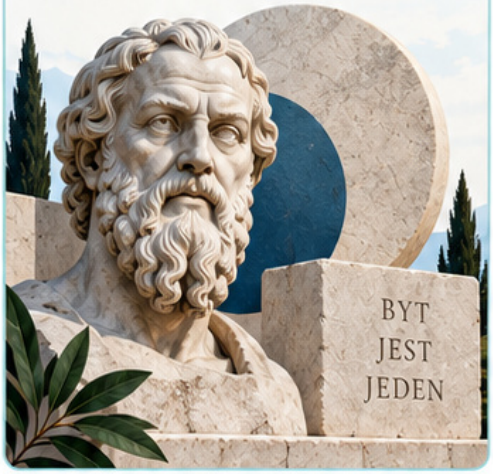

Demokryt:

Świat składa się z atomów i pustki. Różne rzeczy powstają przez różne układy najmniejszych cząstek.



PORÓWNANIE

HERAKLIT	PARMENIDES	DEMOKRYT
akcent na zmianę	**akcent na stałość**	**akcent na strukturę**
świat jako proces	byt jako niezmienny	atomy jako elementy rzeczy

Czy świat jest przede wszystkim zmienny, stały, czy zbudowany z małych elementów?

Pomyśl. Dyskutuj. Znajdź własną odpowiedź.

MODUŁ 03

SOKRATES
I METODA SOKRATEJSKA

Filozofia jako rozmowa, pytanie i troska o duszę

Lepsze pytania. Lepsi ludzie. Lepszy świat.

Sokrates nie zostawił systemu w formie książki. Zostawił sposób myślenia: pytać, badać i nie przyjmować odpowiedzi bez namysłu.



- dialog
- pytanie
- cnota
- dusza
- prawda
- egzaminowanie życia

Dobre pytania prowadzą do lepszego życia.

KIM BYŁ SOKRATES?

Filozof, który uczył przez pytania

Poznaj Myśl Działaj"

" Wiem, że nic nie wiem."

SOKRATES



Najważniejsze informacje:

Sokrates żył w Atenach w V wieku przed Chrystusem. Nie pisał książek filozoficznych. Znamy go głównie dzięki uczniom, zwłaszcza Platonowi.

Co go interesowało?

Nie pytał głównie o to, z czego zbudowany jest świat. Pytał, jak człowiek powinien żyć.

Główne tematy Sokratesa:

- cnota
- dobro
- sprawiedliwość
- dusza
- wiedza
- odpowiedzialność

Dlaczego był ważny?

Pokazał, że filozofia może być rozmową, która zmienia sposób życia. Nie chodzi tylko o odpowiedzi, ale o uczciwe szukanie prawdy.



Dla Sokratesa życie bez refleksji nie było życiem naprawdę świadomym.

Myśl Pytaj Rozwijaj się.

WIĘKSZE PYTANIA LEPSZY ŚWIAT

METODA SOKRATEJSKA

Jak pytania pomagają odkryć ukryte założenia?

Myśl
Pytaj
Rozwijaj się

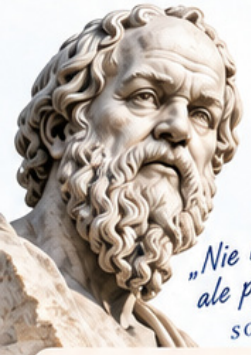

„Nie wiem, ale pytam."
SOKRATES

Metoda sokratejska polega na prowadzeniu rozmowy przez pytania. Celem nie jest ośmieszenie rozmówcy, ale sprawdzenie, czy jego przekonania są spójne i dobrze uzasadnione.

LEPSZE PYTANIA PROWADZĄ DO GŁĘBSZEGO ROZUMIENIA

1 Teza

Ktoś wypowiada przekonanie.

Przykład:
„Sprawiedliwość to oddawanie każdemu tego, co mu się należy."

2 Pytanie

Sokrates pyta o znaczenie i konsekwencje.

Przykład:
„Czy zawsze należy oddać komuś jego własność?"

3 Przykład trudny

Pojawia się sytuacja, która testuje tezę.

Przykład:
„Co jeśli ktoś ukradł broń, którą zamierza wykorzystać do zbrodni?"

4 Sprzeczność

Rozmówca zauważa, że odpowiedź nie działa we wszystkich przypadkach.

5 Lepsze rozumienie

Rozpoczyna się nowe, głębsze poszukiwanie.

Wniosek:
Dzięki pytaniom odkrywamy ukryte założenia i dochodzimy do pełniejszego, bardziej spójnego rozumienia.

opinia → pytanie → przykład → problem → korekta → głębsza odpowiedź



Dobre pytanie nie niszczy rozmowy. **Dobre pytanie pomaga myśleć dokładniej.**

Więcej pytań.
Głębsze myślenie.
Lepszy świat.

Lepsze pytania. Lepsze myślenie.

WIEM, ŻE NIC NIE WIEM

Mądrość zaczyna się od świadomości własnej niewiedzy

Prawdziwa mądrość zaczyna się od pytania.

Co oznacza to zdanie?

Sokrates nie twierdził, że nie wie absolutnie nic. Chodziło o to, że nie udaje wiedzy tam, gdzie jej nie posiada.

Fałszywa wiedza:

Człowiek może być przekonany, że rozumie sprawiedliwość, dobro albo odwagę, ale po kilku pytaniach odkrywa, że jego odpowiedź jest niejasna.

Prawdziwy początek filozofii:

1. Nie wiem jeszcze wystarczająco.
2. Dlatego pytam.
3. Dlatego szukam.
4. Dlatego uczę się myśleć lepiej.

Na lekcji filozofii nie musisz od razu znać idealnej odpowiedzi. Ważniejsze jest, aby umieć uczciwie pytać, słuchać i uzasadniać.

Pytaj. Rozważaj. Odkrywaj. Rośnij.



Nie chodzi o to, żeby wiedzieć wszystko, lecz o to, żeby uczciwie szukać prawdy.

Sokrates uczy, że największym wrogiem myślenia nie jest niewiedza, ale udawanie wiedzy.

MODUŁ 04

Myśl
Poznawaj
Rozwijaj się

PLATON: IDEE, WIEDZA I JASKINIA

Od opinii do prawdziwego poznania

Platon pytał, czy to, co widzimy zmysłami, wystarczy do poznania prawdy.

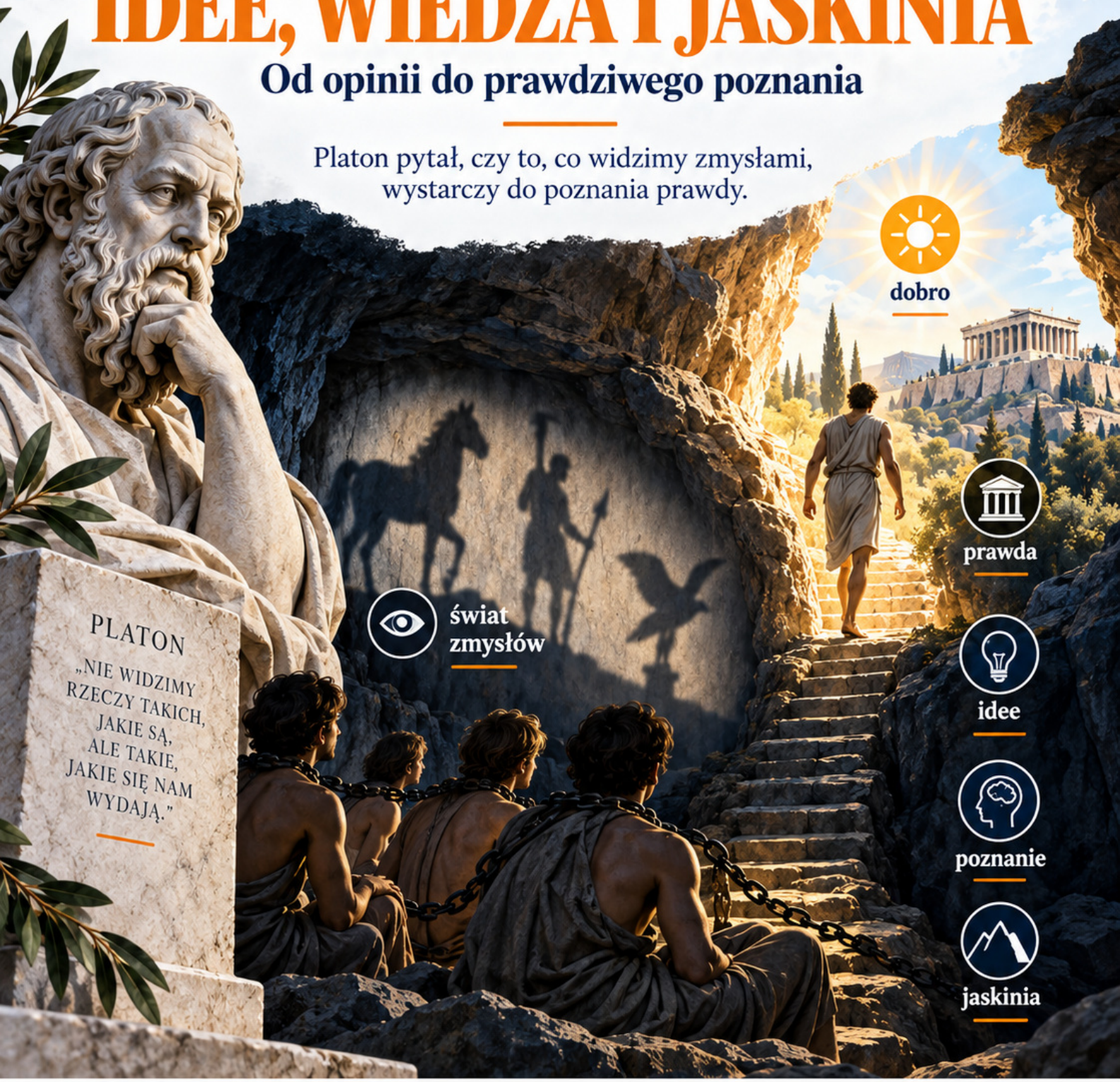

Lepsze pytania. Lepsze myślenie.

ŚWIAT ZMYSŁÓW I ŚWIAT IDEI

Dlaczego Platon odróżniał pozory od prawdziwej rzeczywistości?

Prawda jest głębiej niż to, co widzimy.

Świat zmysłów:

To świat, który widzimy, słyszymy i dotykamy. Jest **zmienny, nietrwały i często mylący.**

Przykłady:

- piękne rzeczy
- sprawiedliwe decyzje
- różne przedmioty
- zmieniające się opinie

Świat idei:

To rzeczywistość tego, co **stałe, ogólne i doskonałe.** Idee nie są zwykłymi obrazami w głowie, ale wzorcami, dzięki którym rozumiemy rzeczy.

Przykłady:

- idea piękna
- idea sprawiedliwości
- idea dobra
- idea równości

Najważniejsza różnica:

Zmysły pokazują nam zmienne przykłady.
Rozum prowadzi nas ku temu, co ogólne i trwałe.

To samo w różnych formach.

rzeczy widzialne → pytanie → rozum → idee



Lepsze pytania. Lepszy świat.

ALEGORIA JASKINI

Droga od cienia do prawdy

Wiedza zaczyna się tam, gdzie kończą się złudzenia.

Platon w alegorii jaskini pokazuje, że prawdziwa wiedza wymaga wysiłku, odwagi i gotowości, by zobaczyć świat z innej perspektywy.

1. cienie

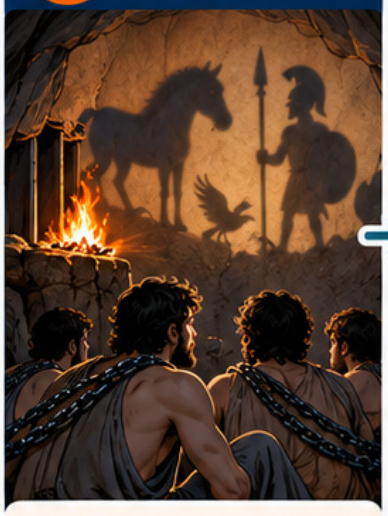

2. uwolnienie

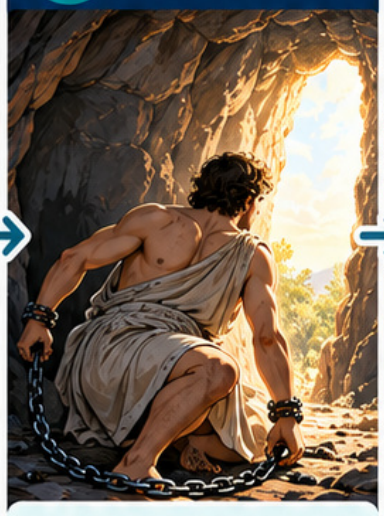

3. światło



4. powrót do jaskini

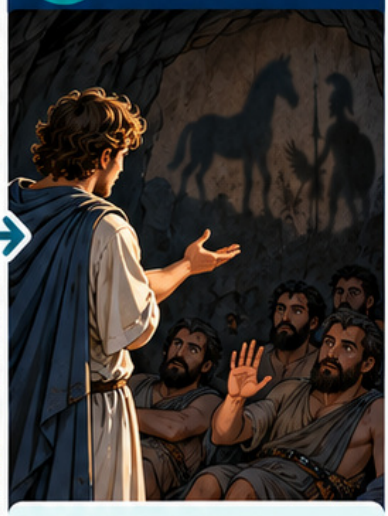

Sytuacja w jaskini:

Ludzie są przykuci i widzą tylko cienie na ścianie. Biorą cienie za całą rzeczywistość, ponieważ nie znają niczego innego.

Wyjście z jaskini:

Jeden z więźniów zostaje uwolniony. Na początku światło boli, a prawda wydaje się trudna do przyjęcia.

Światło:

Po czasie człowiek zaczyna widzieć rzeczy takimi, jakie są naprawdę. Światło symbolizuje poznanie, prawdę i dobro.

Powrót:

Filozof wraca do innych, aby im pomóc. Jednak ci, którzy znają tylko cienie, mogą nie chcieć mu wierzyć.



> **Edukacja nie polega tylko na dodaniu informacji. Polega na odwróceniu duszy ku prawdzie.**

Więcej światła. Lepsi ludzie.

Do dyskusji:

Jakie "cienie" mogą dziś wpływać na sposób, w jaki ludzie rozumieją świat?

Lepsze pytania. Lepsze myślenie.

OPINIA I WIEDZA U PLATONA

Dlaczego nie każde przekonanie jest poznaniem?

Od pozorów do prawdy.

Opinia:

Opinia dotyczy często tego, co zmienne, widzialne i niepewne. Może być prawdziwa lub fałszywa, ale sama w sobie nie daje pełnego zrozumienia.

Wiedza:

Wiedza wymaga rozumu, uzasadnienia i skierowania ku temu, co trwałe. Dla Platona prawdziwe poznanie wiąże się z ideami.

Przykład:

Możesz zobaczyć wiele sprawiedliwych czynów. Ale filozof pyta: czym jest sama sprawiedliwość?

Droga ucznia:

widzę przykład → mam opinię → zadaję pytanie → szukam uzasadnienia → rozumiem pojęcie

OPINIA	WIEDZA
często oparta na pozorach	oparta na rozumie
zmienna	bardziej trwała
może być niepewna	wymaga uzasadnienia
dotyczy przykładów	prowadzi do idei



Platon pokazuje, że filozofia jest drogą od tego, co tylko się wydaje, do tego, co można naprawdę zrozumieć.

ARYSTOTELES: DOŚWIADCZENIE, PRZYCZYNY I CNOTA

Obserwować, porządkować i wyjaśniać rzeczywistość

> *Arystoteles uczy, że filozofia zaczyna się od zdziwienia, ale rozwija się przez uważną obserwację, klasyfikację i szukanie przyczyn.*
>
> ARYSTOTELES



CZTERY PRZYCZYNY

Aby wyjaśnić, dlaczego coś jest, Arystoteles wskazuje cztery rodzaje przyczyn:

PRZYCZYNA MATERIALNA
z czego coś jest?

PRZYCZYNA FORMALNA
jaka jest jego forma?

PRZYCZYNA SPRAWCZA
kto lub co to powoduje?

PRZYCZYNA CELOWA
jaki jest jego cel?

KLUCZOWE POJĘCIA

doświadczenie — punkt wyjścia poznania

przyczyna — wyjaśnia, dlaczego coś jest

forma — to, czym coś jest

cel — to, ku czemu coś dąży

cnota — trwała dyspozycja do dobrego działania

złoty środek — cnota jako harmonia między skrajnościami

KIM BYŁ ARYSTOTELES?

Filozof doświadczenia, przyczyn i uporządkowanego myślenia

Najważniejsze informacje:

Arystoteles był uczniem Platona, ale rozwinął własny sposób filozofowania. Zamiast zaczynać od oddzielnego świata idei, badał rzeczy konkretne: rośliny, zwierzęta, człowieka, państwo, działanie i poznanie.



Jak myślał Arystoteles?

1. Obserwuj rzeczywistość.
2. Rozróżniaj pojęcia.
3. Szukaj przyczyn.
4. Zobacz cel działania.
5. Uporządkuj wiedzę.

Główne obszary:

- logika
- natura
- poznanie
- etyka
- polityka
- metafizyka

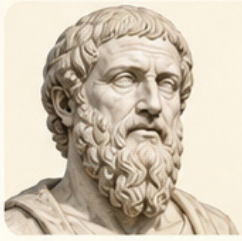

Różnica względem Platona:

Platon mocniej akcentuje świat idei. Arystoteles mocniej akcentuje badanie rzeczy konkretnych i ich wewnętrznej struktury.



PLATON

idee, wzorce, świat inteligibilny

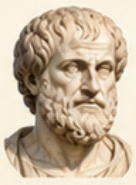

ARYSTOTELES

rzeczy konkretne, przyczyny, cel

> *Dla Arystotelesa wiedza rośnie, gdy umysł porządkuje doświadczenie.*
>
> ARYSTOTELES

CZTERY PRZYCZYNY

Jak Arystoteles wyjaśniał, czym coś jest i dlaczego istnieje?

> *Aby naprawdę zrozumieć daną rzecz, nie wystarczy zapytać: kto ją zrobił? Arystoteles proponuje cztery pytania wyjaśniające.*
>
> ARYSTOTELES

PRZYCZYNA MATERIALNA

Z czego coś jest zrobione?



Przykład:
Posąg jest z marmuru.

PRZYCZYNA FORMALNA

Jaki ma kształt, strukturę lub istotę?



Przykład:
Posąg ma formę człowieka.

PRZYCZYNA SPRAWCZA

Kto lub co to wytworzyło?



Przykład:
Rzeźbiarz wykonał posąg.

PRZYCZYNA CELOWA

Po co coś istnieje lub czemu służy?



Przykład:
Posąg ma upamiętniać osobę albo ozdabiać miejsce.

ZAPAMIĘTAJ

- **MATERIA** — z czego?
- **FORMA** — czym jest?
- **SPRAWCA** — dzięki czemu powstało?
- **CEL** — po co?

PYTANIE DLA CIEBIE

Spróbuj wyjaśnić telefon, krzesło albo szkołę za pomocą czterech przyczyn.

CNOTA I ZŁOTY ŚRODEK

Dobre życie wymaga ćwiczenia charakteru

> *Dla Arystotelesa człowiek staje się dobry przez dobre działania, a nie tylko przez mówienie o dobru.*
>
> ARYSTOTELES

CO TO JEST CNOTA?

Cnota to trwała dyspozycja do dobrego działania. Nie jest jednorazowym gestem, ale sposobem ukształtowania charakteru.

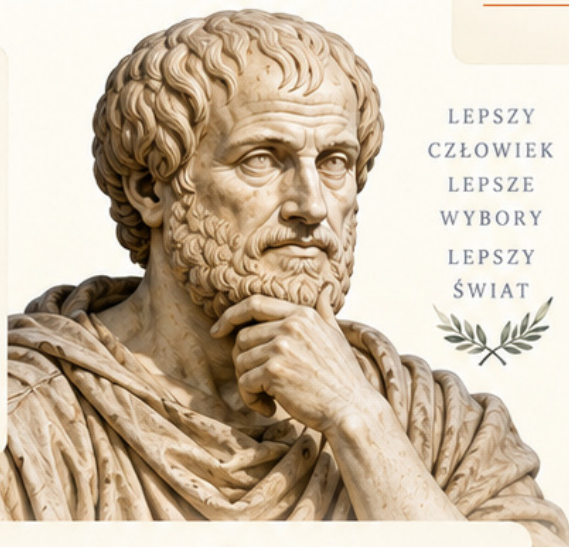

LEPSZY CZŁOWIEK
LEPSZE WYBORY
LEPSZY ŚWIAT

JAK POWSTAJE CNOTA?

1. Przez ćwiczenie.
2. Przez dobre wybory.
3. Przez powtarzanie właściwych działań.
4. Przez uczenie się rozumnego umiaru.

ZŁOTY ŚRODEK

Cnota często znajduje się między dwoma skrajnościami: brakiem i nadmiarem.



ROZTROPNOŚĆ

Roztropność pomaga rozpoznać, co należy zrobić w konkretnej sytuacji. Nie chodzi o matematyczny środek, ale o właściwą decyzję w realnym życiu.

KLUCZOWE POJĘCIA

cnota	ćwiczenie	złoty środek	roztropność	dobre życie
trwała dyspozycja do dobrego działania	powtarzanie właściwych działań	między skrajnościami	właściwa decyzja w konkretnej sytuacji	owoc cnotliwego działania

FILOZOFIA ŚREDNIOWIECZNA

Wiara, rozum i pytanie o Boga

Filozofia średniowieczna pyta, jak rozum może współpracować z wiarą i jak człowiek może myśleć o Bogu, świecie oraz duszy.

„Nie szukam, aby wierzyć, lecz wierzę, aby rozumieć.”
— Św. Anzelm z Canterbury



KLUCZOWE POJĘCIA

wiara · rozum · Bóg · dusza · stworzenie · prawda

WIARA I ROZUM

Czy można wierzyć i jednocześnie myśleć racjonalnie?

> *Dla wielu myślicieli średniowiecznych prawda nie może być sprzeczna z prawdą.*



WIARA

Wiara oznacza zaufanie prawdzie objawionej przez Boga. Nie jest tylko emocją, ale aktem uznania czegoś za prawdziwe.

ROZUM

Rozum bada, pyta, porządkuje pojęcia i szuka argumentów. Pomaga odróżniać dobre wyjaśnienia od słabych.

RELACJA

Wiara nie musi niszczyć rozumu. Rozum nie musi niszczyć wiary. W tradycji średniowiecznej często szukano harmonii między nimi.

PRZYKŁAD PYTANIA

- Czy istnienie Boga, można rozważać rozumowo?
- Czy dusza jest czymś więcej niż ciało?
- Czy świat ma początek i cel?

WARTO PAMIĘTAĆ

Wiara bez rozumu może stać się ślepym przyjęciem.

Rozum bez pokory może zamknąć się na pytania o sens ostateczny.

ŚWIĘTY AUGUSTYN

Prawda, wnętrze człowieka i pragnienie Boga

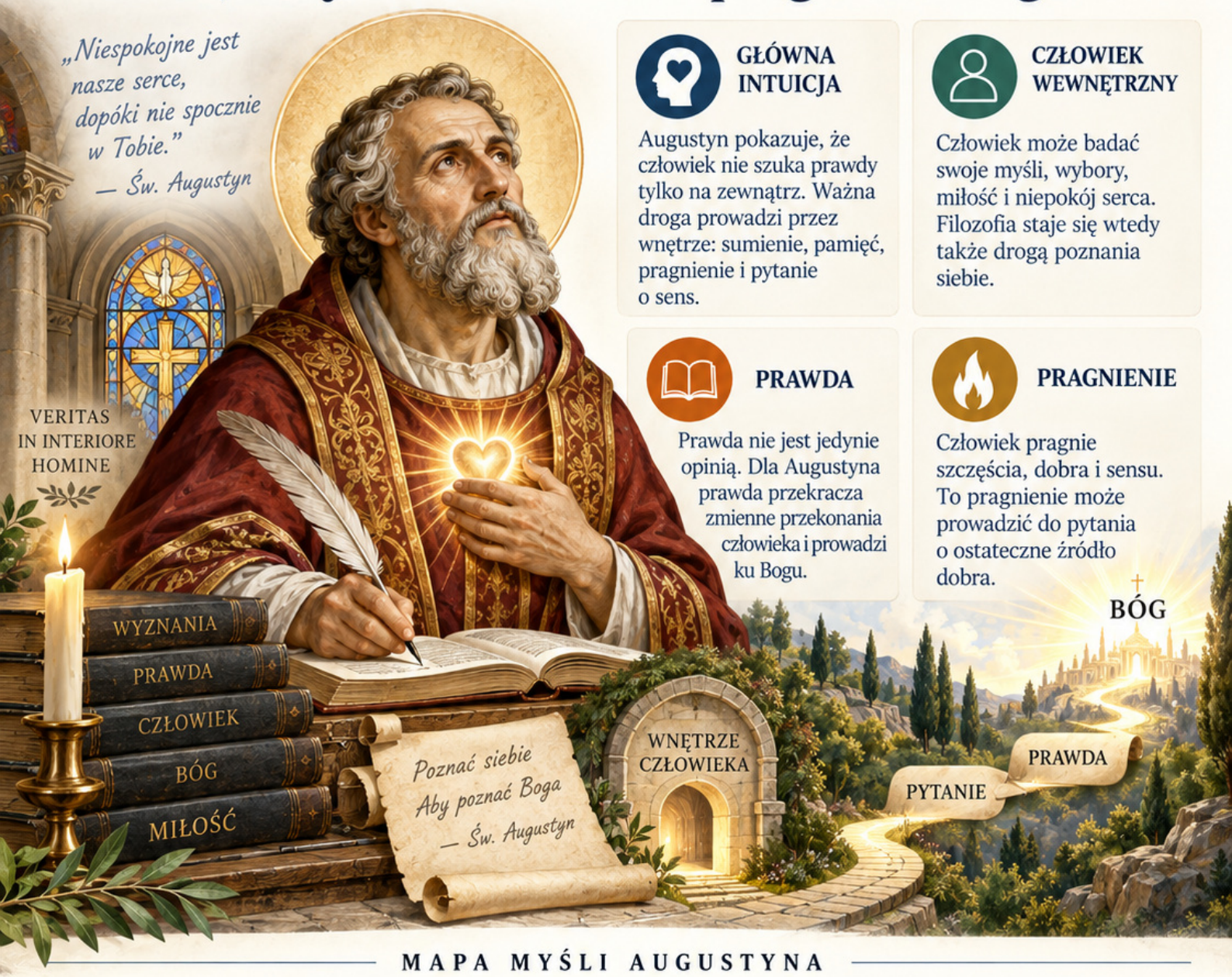

GŁÓWNA INTUICJA

Augustyn pokazuje, że człowiek nie szuka prawdy tylko na zewnątrz. Ważna droga prowadzi przez wnętrze: sumienie, pamięć, pragnienie i pytanie o sens.

CZŁOWIEK WEWNĘTRZNY

Człowiek może badać swoje myśli, wybory, miłość i niepokój serca. Filozofia staje się wtedy także drogą poznania siebie.

PRAWDA

Prawda nie jest jedynie opinią. Dla Augustyna prawda przekracza zmienne przekonania człowieka i prowadzi ku Bogu.

PRAGNIENIE

Człowiek pragnie szczęścia, dobra i sensu. To pragnienie może prowadzić do pytania o ostateczne źródło dobra.

MAPA MYŚLI AUGUSTYNA

wnętrze → pytanie → prawda → Bóg

pamięć → wybór → miłość → sens

> *Augustyn uczy, że filozofia nie dotyczy tylko świata zewnętrznego, ale także głębi ludzkiego serca.*

ŚWIĘTY TOMASZ Z AKWINU

Rozum, istnienie i pytanie o pierwszą przyczynę

> *Tomasz pokazuje, że pytania o Boga mogą być prowadzone z porządkiem, precyzją i szacunkiem dla rozumu.*
>
> TOMASZ Z AKWINU

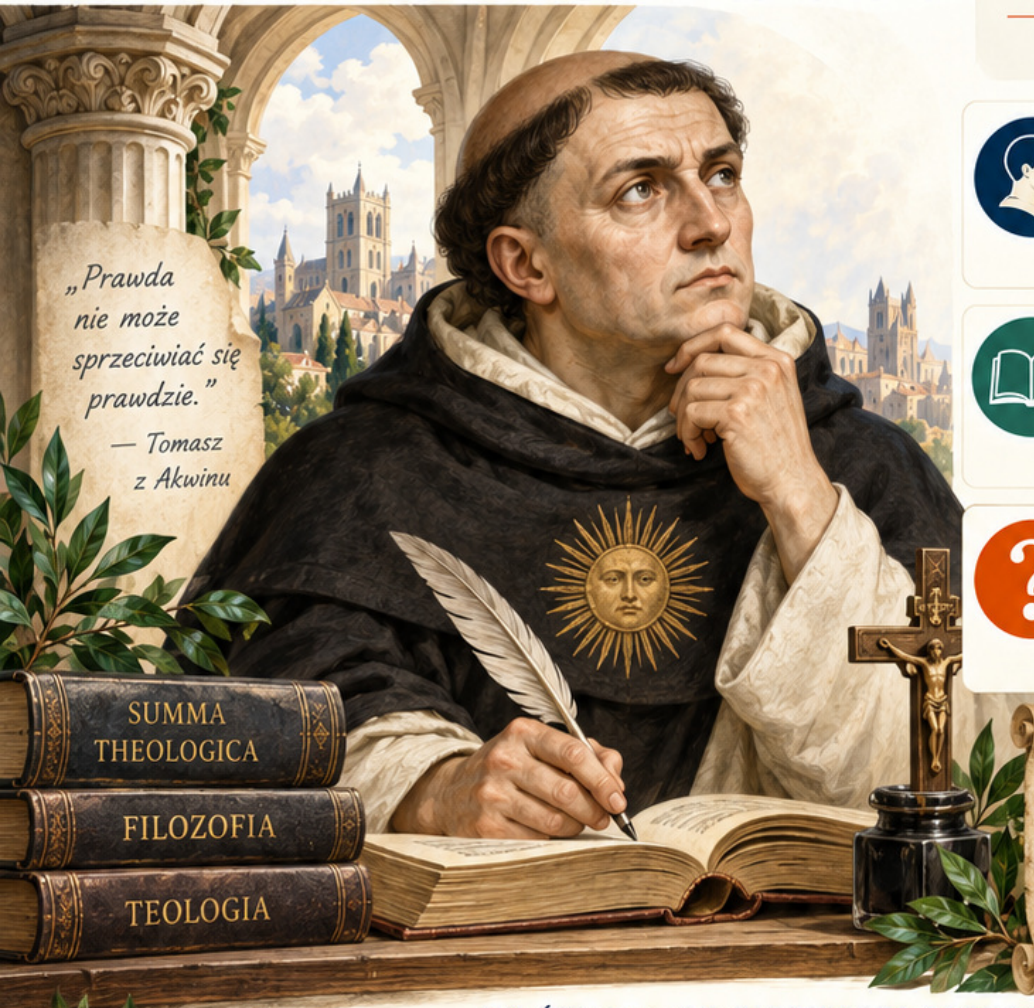

KIM BYŁ TOMASZ?

Tomasz z Akwinu był jednym z najważniejszych filozofów i teologów średniowiecza. Łączył myśl Arystotelesa z refleksją chrześcijańską.

WIARA I ROZUM

Rozum może badać świat, przyczyny i podstawowe pytania o istnienie. Wiara prowadzi do prawd objawionych, które przekraczają możliwości samego rozumu.

PYTANIE O BOGA

Tomasz pyta, czy z istnienia świata można rozumowo dojść do pierwszej przyczyny. Nie chodzi o prostą emocję, ale o uporządkowane rozumowanie.

TRZY SPOSOBY PYTANIA

Rozum pyta: dlaczego coś istnieje?
Metafizyka pyta: co znaczy istnieć?
Teologia pyta: kim jest Bóg?

OD ŚWIATA DO PIERWSZEJ PRZYCZYNY

świat → zmiana → przyczyny → pierwsza przyczyna

WAŻNE POJĘCIA

byt | istnienie | przyczyna | cel | stworzenie | Bóg

FILOZOFIA NOWOŻYTNA

Descartes, Hume i pytanie: skąd wiemy?

> *Filozofia nowożytna pyta, na czym możemy oprzeć pewność i czy nasze poznanie pochodzi bardziej z rozumu, czy z doświadczenia.*

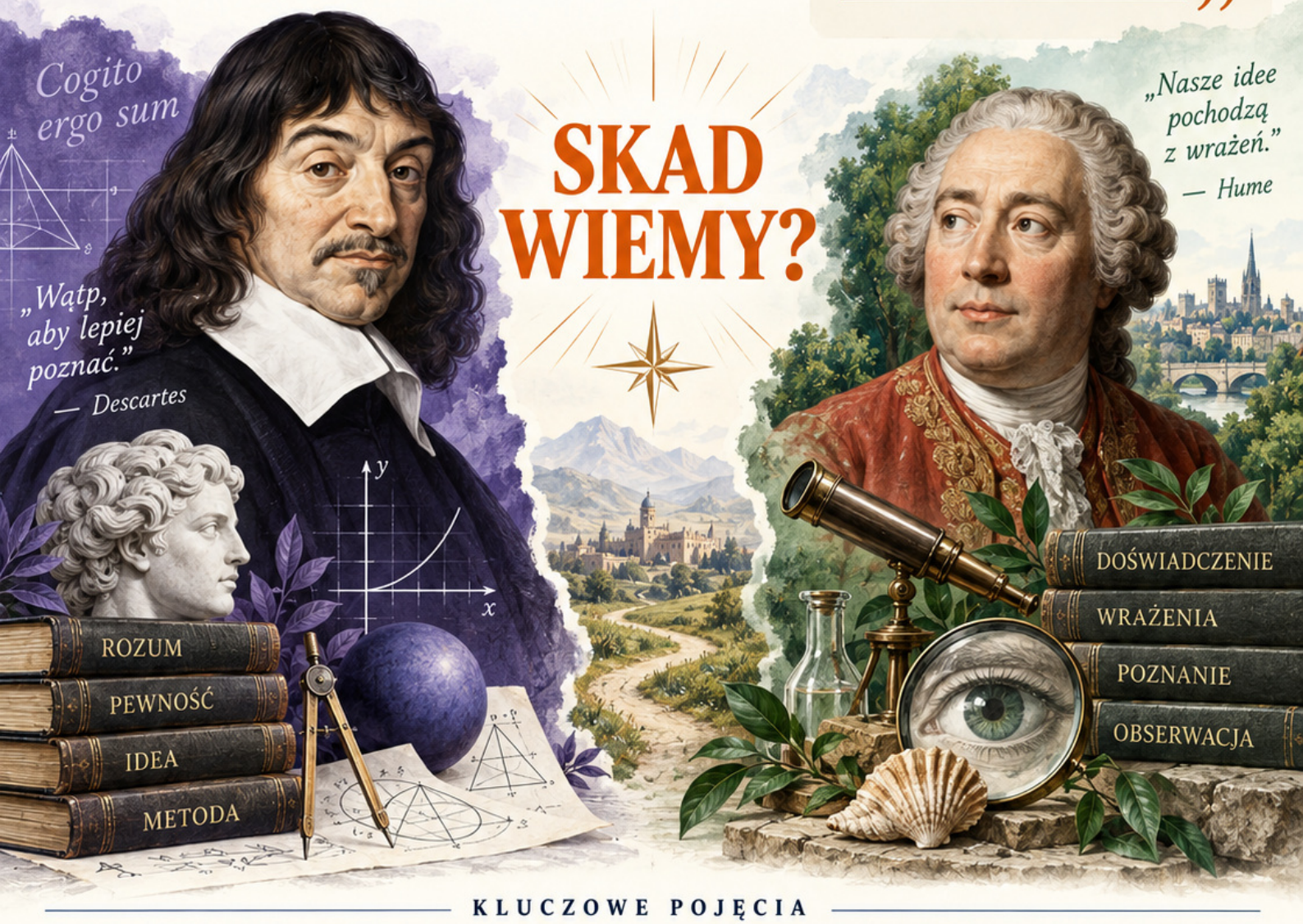

KLUCZOWE POJĘCIA

pewność — czy możemy coś wiedzieć na pewno?

wątpienie — czy wątpliwość prowadzi do wiedzy?

rozum — czy rozum jest głównym źródłem poznania?

doświadczenie — jaką rolę odgrywają zmysły i wrażenia?

podmiot — kim jest ten, który poznaje?

poznanie — skąd pochodzą nasze idee i przekonania?

DESCARTES I
WĄTPIENIE METODYCZNE

Czy można znaleźć pewny fundament wiedzy?

> *Nie wystarczy mieć dobry umysł, najważniejsze jest dobrze go używać.*
>
> DESCARTES



PROBLEM

Skąd wiem, że moje przekonania są prawdziwe? Czy zmysły mogą mnie mylić? Czy mogę pomylić sen z jawą?

METODA

Descartes nie wątpi po to, aby wszystko odrzucić na zawsze. Wątpi po to, aby znaleźć coś absolutnie pewnego.

DWA KROKI

1. Odrzuć tymczasowo wszystko, co może być wątpliwe.
2. Sprawdź, czy istnieje prawda, której nie da się podważyć.

COGITO

Myślę, więc jestem. Nawet jeśli się mylę, muszę istnieć jako ktoś, kto myśli.

DROGA OD WĄTPLIWOŚCI DO PEWNOŚCI

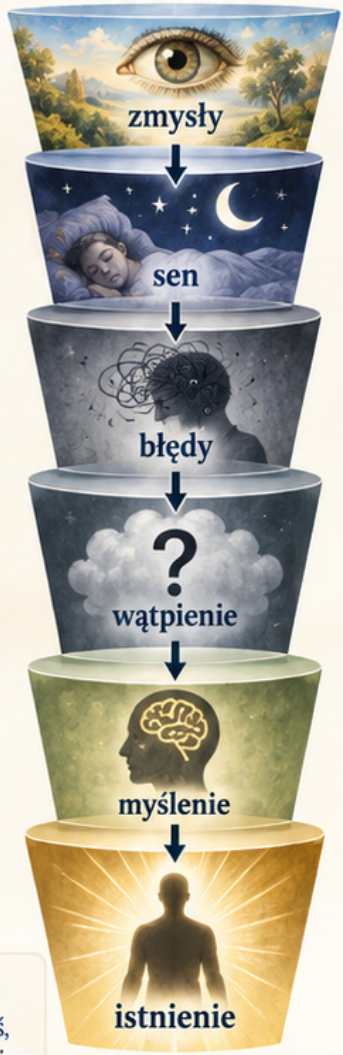

PORÓWNANIE

ZWYKŁE WĄTPIENIE
- niepewność
- zamieszanie
- brak kierunku

WĄTPIENIE METODYCZNE
- narzędzie
- porządek
- droga do pewności

PRZYKŁAD Z ŻYCIA

Czy widziałeś kiedyś coś, co wydawało się prawdziwe, ale później okazało się pomyłką?

PODSUMOWANIE

Descartes pokazuje, że pytanie o wiedzę zaczyna się od pytania o fundament pewności.

FILOZOFIA WSPÓŁCZESNA

Władza, społeczeństwo i pytania dzisiejszego świata

> *Filozofia współczesna bada świat, w którym żyjemy teraz.*

Filozofia współczesna pyta, jak działają nowoczesne społeczeństwa, jak kształtują się nasze przekonania i jakie siły wpływają na sposób życia człowieka.



KLUCZOWE POJĘCIA

władza
kto decyduje i jak wpływa na nasze życie?

język
jak słowa kształtują rzeczywistość?

społeczeństwo
jak żyjemy razem i jakie tworzymy normy?

technologia
jak zmienia człowieka i świat?

tożsamość
kim jesteśmy w zmieniającym się świecie?

krytyczne myślenie
jak odróżnić wiedzę od manipulacji i szukać prawdy?

WŁADZA I NORMALIZACJA

Jak społeczeństwo kształtuje zachowania ludzi?

> *Nie jesteśmy tylko tym, co wybieramy, ale także tym, czego nauczyło nas społeczeństwo uznawać za normalne.*
>
> MICHEL FOUCAULT

KTO KSZTAŁTUJE MOJE WYBORY?



SZKOŁA
zasady, oceny, oczekiwania

MEDIA
obrazy, przekazy, opinie

RODZINA
wartości, wzorce, tradycja

INTERNET
informacje, trendy, społeczności

GRUPA RÓWIEŚNICZA
akceptacja, przynależność, presja

PRAWO I INSTYTUCJE
przepisy, regulacje, kontrola

WŁADZA NIE ZAWSZE WYGLĄDA JAK ROZKAZ

Władza może działać przez prawo, ale także przez normy, oczekiwania, ocenę, kontrolę i sposoby mówienia o człowieku.

NORMALIZACJA

Normalizacja oznacza proces, w którym społeczeństwo określa, co jest uznawane za normalne, poprawne, pożądane albo niewłaściwe.

GDZIE TO WIDAĆ?

- szkoła
- media
- internet
- instytucje
- język
- grupa rówieśnicza

PYTANIE FILOZOFICZNE

Czy zawsze wybieram samodzielnie, czy czasem powtarzam to, czego nauczyło mnie otoczenie?

WŁADZA WIDOCZNA

- prawo
- nakaz
- zakaz
- kara

WŁADZA UKRYTA

- normy
- oczekiwania
- presja
- model zachowania

Filozofia współczesna pomaga zobaczyć nie tylko to, co wybieramy, ale także warunki, które uczą nas wybierać w określony sposób.

JĘZYK I RZECZYWISTOŚĆ

Czy słowa tylko opisują świat, czy także go kształtują?

> *Słowa nie tylko odzwierciedlają świat, lecz także współtworzą świat, w którym żyjemy.*
>
> WITTGENSTEIN

JĘZYK JAKO OPIS

Słowa pomagają nam nazywać rzeczy, osoby, działania i idee. Dzięki językowi możemy porządkować doświadczenie i przekazywać myśli innym.

JĘZYK JAKO WPŁYW

Sposób mówienia może zmieniać sposób myślenia. To samo wydarzenie można opisać różnymi słowami, wywołując różne reakcje.



PRZYKŁAD

Opis 1: Uczeń zadaje dużo pytań.
Opis 2: Uczeń przeszkadza.
Opis 3: Uczeń myśli krytycznie.

Każdy opis kieruje uwagę w inną stronę.

PYTANIA FILOZOFICZNE

- Czy język może ukrywać prawdę?
- Czy słowa mogą ranić?
- Czy pojęcia wpływają na to, co uznajemy za normalne?
- Czy można myśleć bez języka?

OD SŁOWA DO DZIAŁANIA

słowo → **interpretacja** → **emocja** → **decyzja** → **działanie**

- **słowo** — konkretne wyrażenie
- **interpretacja** — co rozumiemy z tych słów
- **emocja** — jak się z tym czujemy
- **decyzja** — co uznajemy za właściwe
- **działanie** — jak postępujemy w rzeczywistości

Kto kontroluje język debaty, często wpływa także na to, jak ludzie rozumieją rzeczywistość.

PO CO FILOZOFIA DZISIAJ?

Krytyczne myślenie w świecie informacji, opinii i technologii

> *Filozofia uczy nie tego, co masz myśleć, ale jak myśleć uważniej, uczciwiej i głębiej.*
>
> WSPÓŁCZESNA MĄDROŚĆ

ŚWIAT PEŁEN INFORMACJI

Dzisiaj mamy dostęp do ogromnej ilości informacji, ale sama ilość informacji nie oznacza jeszcze mądrości.

Więcej informacji to nie to samo co większa mądrość.

FILOZOFIA POMAGA PYTAĆ

- Co jest prawdziwe?
- Jak to uzasadnić?
- Kto na tym zyskuje?
- Czy to jest sprawiedliwe?
- Jakie wartości są tutaj ukryte?

Myśleć to wciąż być wolnym.



GDZIE FILOZOFIA JEST POTRZEBNA?

- media społecznościowe
- technologia
- polityka
- etyka zawodowa
- edukacja
- relacje międzyludzkie

TRZY UMIEJĘTNOŚCI UCZNIA

1. **Rozumieć pojęcia**
   Nie używać słów bez refleksji.
2. **Oceniać argumenty**
   Sprawdzać, czy wniosek naprawdę wynika z powodów.
3. **Zadawać lepsze pytania**
   Nie zatrzymywać się na pierwszej odpowiedzi.

Filozofia uczy nie tego, co masz myśleć,
ale jak myśleć uważniej, uczciwiej i głębiej.

ĆWICZENIE 01 — CO TO JEST FILOZOFIA?

Od opinii do własnej definicji

Cel

Pomaga uczniowi zbudować własną definicję filozofii, wychodząc od przykładów, pytań i słów-kluczy.



Przeczytaj poniższe słowa i wybierz te, które najlepiej pasują do filozofii. Następnie napisz własną definicję.



1 Wybierz słowa

pytanie	mądrość	argument	opinia	rozum
prawda	ciekawość	dowód	dyskusja	sens

2 Uzupełnij zdanie

Filozofia to _____

_____

_____

Filozofia pomaga człowiekowi _____

_____

_____

Najważniejsze pytanie filozoficzne według mnie to: _____

_____

_____



3 Pytanie do refleksji

Czy filozofia jest bardziej szukaniem odpowiedzi, czy uczeniem się zadawania lepszych pytań? Uzasadnij.

_____

_____

_____

_____

ĆWICZENIE 02 – PYTANIE ZWYKŁE CZY FILOZOFICZNE?

Rozpoznaj pytania, które prowadzą do głębszego namysłu

Cel:
Uczeń ćwiczy odróżnianie pytań informacyjnych od pytań filozoficznych.

„Dobre pytania są początkiem mądrzejszego życia."
— Arystoteles

PYTANIE ZWYKŁE

- Dotyczy faktów, konkretnych informacji.
- Ma zwykle jedną krótką odpowiedź.
- Można je sprawdzić w doświadczeniu, źródłach lub obserwacji.

Przykłady:

„Która jest godzina?"
„Ile osób jest w klasie?"



PYTANIE FILOZOFICZNE

- Dotyczy znaczeń, wartości i istoty rzeczy.
- Nie ma jednej prostej odpowiedzi.
- Wymaga namysłu, argumentów i dyskusji.

Przykłady:

„Czym jest czas?"
„Czy człowiek może być całkowicie wolny?"

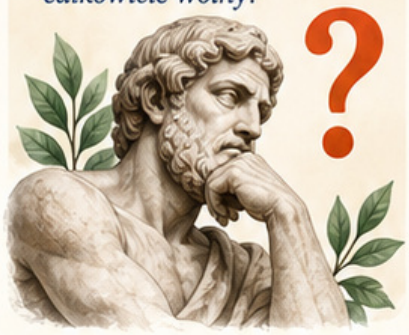

Instrukcja:
Przeczytaj pytania i zaznacz, czy są to pytania zwykłe, czy filozoficzne. Następnie wybierz jedno pytanie filozoficzne i wyjaśnij, dlaczego takie jest.

Lp.	Pytanie	Pytanie zwykłe	Pytanie filozoficzne
1.	Która jest godzina?	☐	☐
2.	Czym jest czas?	☐	☐
3.	Czy ta decyzja była sprawiedliwa?	☐	☐
4.	Kto napisał ten tekst?	☐	☐
5.	Czy człowiek może być całkowicie wolny?	☐	☐
6.	Ile osób jest w klasie?	☐	☐

Wybrane pytanie filozoficzne: _____

Dlaczego to pytanie jest filozoficzne?

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____



ĆWICZENIE 03 – OPINIA, WIEDZA CZY ARGUMENT?

Sprawdź, czy wypowiedź jest dobrze uzasadniona

Cel

Uczeń klasyfikuje wypowiedzi i odróżnia opinię, wiedzę oraz argument.



Instrukcja: Przeczytaj zdania. Zaznacz, czy jest to opinia, wiedza czy argument. Jeśli to argument, podkreśl powód.

	Zdanie	opinia	wiedza	argument
1	Moim zdaniem filozofia jest trudna.	○	○	○
2	Sokrates był nauczycielem Platona.	○	○	○
3	Należy zadawać pytania, ponieważ pomagają one odkrywać ukryte założenia.	○	○	○
4	To jest dobre, bo ja tak czuję.	○	○	○
5	Nie każda popularna opinia jest prawdziwa, ponieważ liczba osób wierzących w coś nie jest dowodem prawdy.	○	○	○

OPINIA

Wyraża czyjeś przekonanie, uczucia lub ocenę. Nie musi być prawdziwa ani fałszywa.

WIEDZA

Dotyczy faktów, które można sprawdzić, zweryfikować i uzasadnić.

ARGUMENT

To wypowiedź, która ma uzasadniać tezę. Składa się z tezy i powodu (uzasadnienia).

Napisz własny argument według schematu

Teza: _____

Powód: _____

Przykład: _____

Wniosek: _____

MIT CZY LOGOS?

Dwa sposoby wyjaśniania świata



Cel
Uczeń rozpoznaje różnice między wyjaśnieniem mitycznym a racjonalnym.

Instrukcja
Przeczytaj opisy i zdecyduj, czy bliżej im do mitu, czy do logosu. Następnie wyjaśnij swój wybór.

Lp.	Opis	mit	logos
1.	Burza powstaje, ponieważ bogowie okazują gniew.	◯	◯
2.	Burza powstaje przez określone zjawiska atmosferyczne.	◯	◯
3.	Świat ma porządek, który można badać rozumowo.	◯	◯
4.	Opowieść o bohaterze wyjaśnia pochodzenie miasta.	◯	◯
5.	Filozof szuka zasady, która wyjaśnia zmienność rzeczy.	◯	◯

Uzupełnij

Mit wyjaśnia przez: _____

Logos wyjaśnia przez: _____

Zastanów się

Czy mit i logos zawsze muszą być w konflikcie? Uzasadnij krótko swoją odpowiedź.

_____

_____

_____

_____

_____

ĆWICZENIE 05 – ARCHÉ

Jaka zasada mogłaby wyjaśniać świat?

CEL

Uczeń utrwala pojęcie *arché* przez *dopasowanie, uzupełnianie i własną hipotezę.*

Przypomnij sobie, że *arché* oznacza początek, zasadę albo fundament rzeczywistości. Następnie wykonaj zadania.



1 Połącz filozofa z odpowiedzią

Tales → _____

Anaksymenes → _____

Heraklit → _____

Demokryt → _____

Bank odpowiedzi:

- woda
- powietrze
- ogień i zmiana
- atomy

2 Uzupełnij

Arché to _____

_____

Presokratycy szukali *arché*, ponieważ _____

_____

3 Twoja hipoteza

Gdybyś był pierwszym filozofem, jaką zasadę uznałbyś za podstawę świata?

Moja *arché*: _____

Uzasadnienie: _____

_____

_____

ZMIANA, STAŁOŚĆ I ATOMY

Porównaj trzy sposoby rozumienia rzeczywistości

CEL
Uczeń porównuje poglądy Heraklita, Parmenidesa i Demokryta.

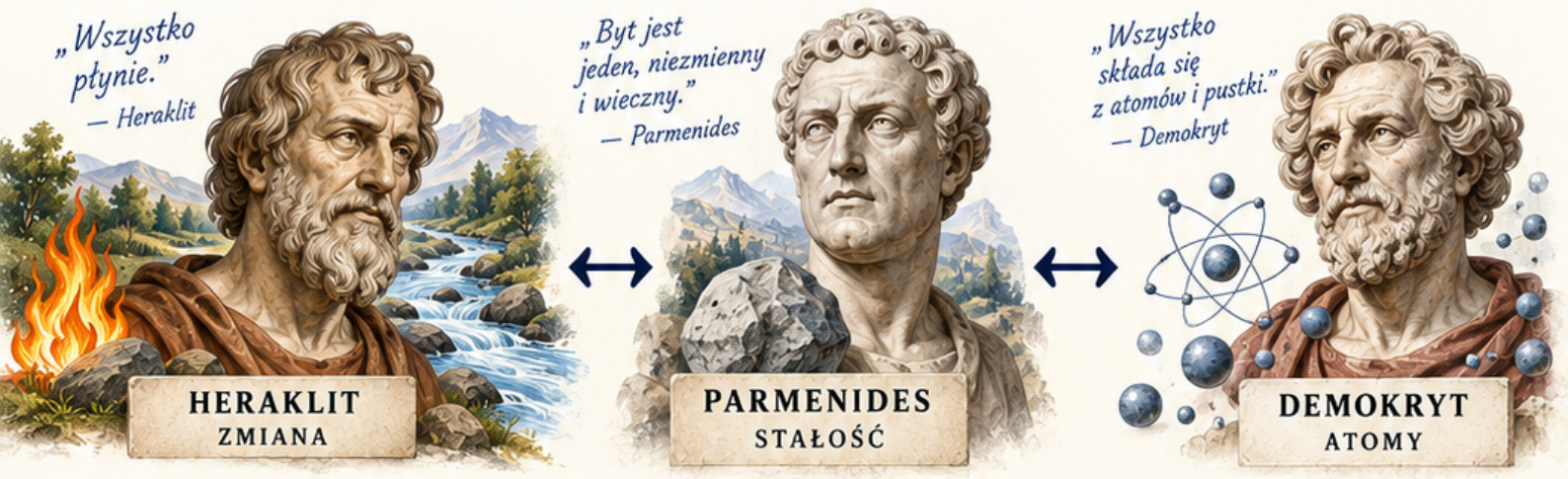

1 Dopasuj opis

Przeczytaj krótkie opisy i przypisz je do właściwego filozofa.

1. Rzeczywistość jest pełna zmiany, napięcia i przeciwieństw. Odpowiedź: _____
2. Prawdziwy byt jest stały i niezmienny. Odpowiedź: _____
3. Świat składa się z atomów i pustki. Odpowiedź: _____
4. Symbolem jego myśli może być rzeka. Odpowiedź: _____
5. Symbolem jego myśli mogą być najmniejsze cząstki. Odpowiedź: _____

2 Uzupełnij tabelę

HERAKLIT	Najważniejsza idea: _____
PARMENIDES	Najważniejsza idea: _____
DEMOKRYT	Najważniejsza idea: _____

3 Pytanie do refleksji

Które stanowisko wydaje Ci się najbardziej przekonujące: zmiana, stałość czy atomy? Dlaczego?

_____

_____

_____

SOKRATES

Filozof, który uczył przez pytania

Cel

Utrwalenie, kim był Sokrates, jakie tematy badał i dlaczego jego sposób filozofowania okazał się tak ważny.



Przeczytaj zdania i uzupełnij brakujące informacje. Następnie odpowiedz na pytanie refleksyjne.

1 Uzupełnij zdania

1. Sokrates żył w _____.
2. Nie pisał książek filozoficznych, ale znamy go głównie dzięki _____.
3. Zamiast pytać przede wszystkim o naturę świata, pytał o to, jak człowiek powinien _____.
4. Dla Sokratesa ważne były takie pojęcia jak: *dobro*, *cnota*, sprawiedliwość, dusza i _____.

2 Wybierz prawidłową odpowiedź

Sokrates uczył przede wszystkim przez:

- ◯ **A.** długie wykłady bez rozmowy
- ◯ **B.** eksperymenty laboratoryjne
- ◯ **C.** pytania i dialog
- ◯ **D.** pisanie podręczników

3 Pytanie do refleksji

Dlaczego pytania mogą być czasem ważniejsze niż szybkie odpowiedzi?

_____

_____

_____

METODA SOKRATEJSKA

Od tezy do lepszego rozumienia

Cel
Uczeń ćwiczy stosowanie struktury metody sokratejskiej: teza, pytanie, przykład trudny, sprzeczność i poprawiona teza.

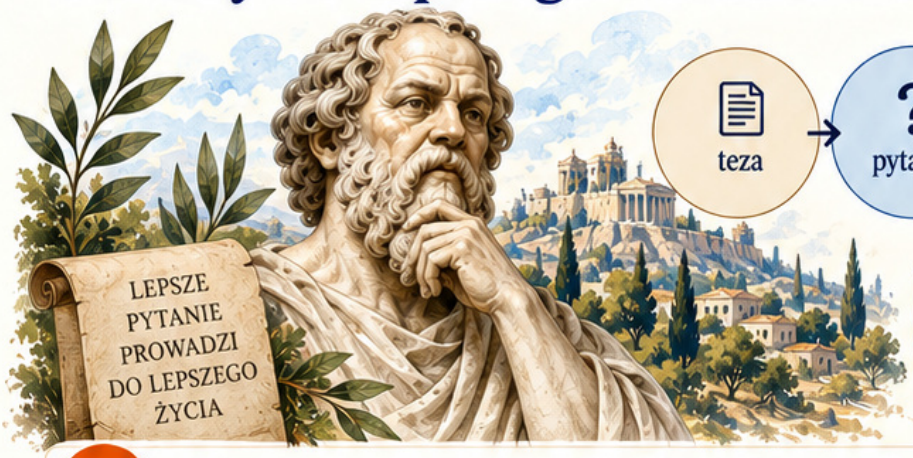

teza → pytanie → przykład → problem → poprawiona teza

Metoda sokratejska nie niszczy rozmowy. Ona pomaga zobaczyć, czy nasze myśli są naprawdę dobrze uporządkowane.

Przeczytaj tezę i przeprowadź krótką analizę metodą sokratejską.

Teza początkowa: „Sprawiedliwość oznacza zawsze traktować wszystkich dokładnie tak samo."

1 Pytanie do tezy

Jakie pytanie można zadać tej tezie?

_____

2 Przykład trudny

Podaj sytuację, w której traktowanie wszystkich dokładnie tak samo może nie być sprawiedliwe.

_____

_____

3 Możliwa sprzeczność

Dlaczego ta sytuacja. może osłabić początkową tezę?

_____

4 Lepsza wersja tezy

Spróbuj poprawić początkową tezę.

Sprawiedliwość oznacza _____

_____

„WIEM, ŻE NIC NIE WIEM”

Rozpoznaj fałszywą pewność

Cel
Uczeń rozumie ignorancję sokratejską jako uczciwość intelektualną i gotowość do uczenia się.

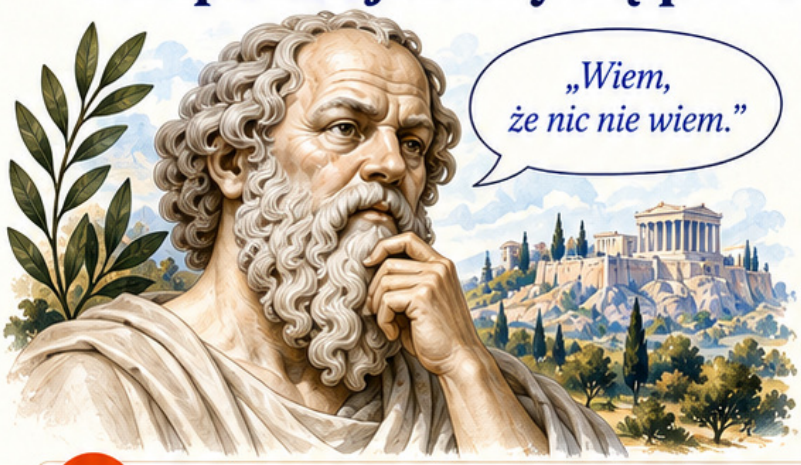

POKORA INTELEKTUALNA



Otwartość na pytania, uznanie własnej niewiedzy, chęć uczenia się.

FAŁSZYWA PEWNOŚĆ



Udzielanie szybkich odpowiedzi, brak wątpliwości, zamknięcie na inne poglądy.

Przeczytaj sytuacje i zaznacz, czy osoba pokazuje postawę sokratejską, czy fałszywą pewność.

1 Zaznacz właściwą odpowiedź

Sytuacja	postawa sokratejska	fałszywa pewność
1. Nie umiem jeszcze dobrze tego wyjaśnić, więc spróbuję zadać lepsze pytania.	○	○
2. Nie muszę niczego uzasadniać, bo po prostu mam rację.	○	○
3. Myślałem, że rozumiem sprawiedliwość, ale ten przykład pokazuje, że muszę doprecyzować odpowiedź.	○	○
4. Wszyscy tak mówią, więc to musi być prawda.	○	○

2 Napisz własne zdanie

Napisz jedno zdanie, które pokazuje uczciwą postawę wobec własnej niewiedzy:

_____

_____

3 Pytanie końcowe

Dlaczego udawanie wiedzy może przeszkadzać w prawdziwym uczeniu się?

_____

_____

_____

PLATON I ŚWIAT IDEI

Od rzeczy widzialnych do pojęć ogólnych

Cel

Uczeń odróżnia przykłady konkretne postrzegane zmysłami od pojęć ogólnych rozumianych myślowo.



Przeczytaj przykłady i wpisz, jaka idea może im odpowiadać.

1 Od przykładu do idei

1. Uczciwe oddanie znalezionych pieniędzy. Idea: _____
2. Piękny obraz, piękna muzyka, piękny krajobraz. Idea: _____
3. Równe odcinki narysowane na tablicy. Idea: _____
4. Pomoc słabszej osobie. Idea: _____

Słowa do wyboru: sprawiedliwość piękno równość dobro

2 Pytanie

Dlaczego według Platona same przykłady nie wystarczają, aby w pełni zrozumieć pojęcie?

_____

_____

3 Uzupełnij

Świat zmysłów jest _____.

Świat idei jest _____.

ALEGORIA JASKINI

Co oznaczają cienie, światło i wyjście z jaskini?

Cel
Uczeń interpretuje symbole alegorii jaskini i łączy je z edukacją, prawdą oraz zmianą spojrzenia.



Dopasuj element alegorii do jego znaczenia filozoficznego.

1 Dopasuj

CIENIE → _____

JASKINIA → _____

WYJŚCIE → _____

ŚWIATŁO → _____

POWRÓT DO JASKINI → _____

Bank pojęć:

- pozory i niepełne poznanie
- świat ograniczonego widzenia
- trudny proces edukacji
- prawda, dobro i poznanie
- odpowiedzialność filozofa wobec innych

2 Ułóż drogę poznania

światło | cienie | wyjście z jaskini | powrót | uwolnienie

1. _____ 2. _____ 3. _____ 4. _____ 5. _____

3 Współczesne cienie

Podaj jeden przykład współczesnych ‘cieni’, które mogą wpływać na ludzkie myślenie.

_____

_____

OPINIA I WIEDZA U PLATONA

Od pozoru do uzasadnionego poznania

Cel
Uczeń odróżnia opinię, pozór i wiedzę uzasadnioną w perspektywie platońskiej.



Przeczytaj zdania i zdecyduj, czy bardziej pasują do opinii, czy do wiedzy.

1 Zaklasyfikuj zdania

	Zdanie	opinia	wiedza
1.	Ta decyzja wydaje mi się sprawiedliwa, ale nie umiem powiedzieć dlaczego.	○	○
2.	Potrafię wyjaśnić, dlaczego ta decyzja jest sprawiedliwa, odwołując się do zasady.	○	○
3.	Widzę wiele pięknych rzeczy, ale pytam, czym jest samo piękno.	○	○
4.	Uważam tak, bo większość osób w klasie tak powiedziała.	○	○

2 Dokończ drogę

przykład → opinia → pytanie → uzasadnienie → _____ .

3 Krótka odpowiedź

Dlaczego dla Platona zmysły mogą nie wystarczyć do prawdziwego poznania?

_____

_____

ARYSTOTELES
Obserwacja, porządek i przyczyny

Cel
Uczeń utrwala różnicę między Platonem a Arystotelesem, zwłaszcza znaczenie obserwacji i wyjaśniania przez przyczyny.

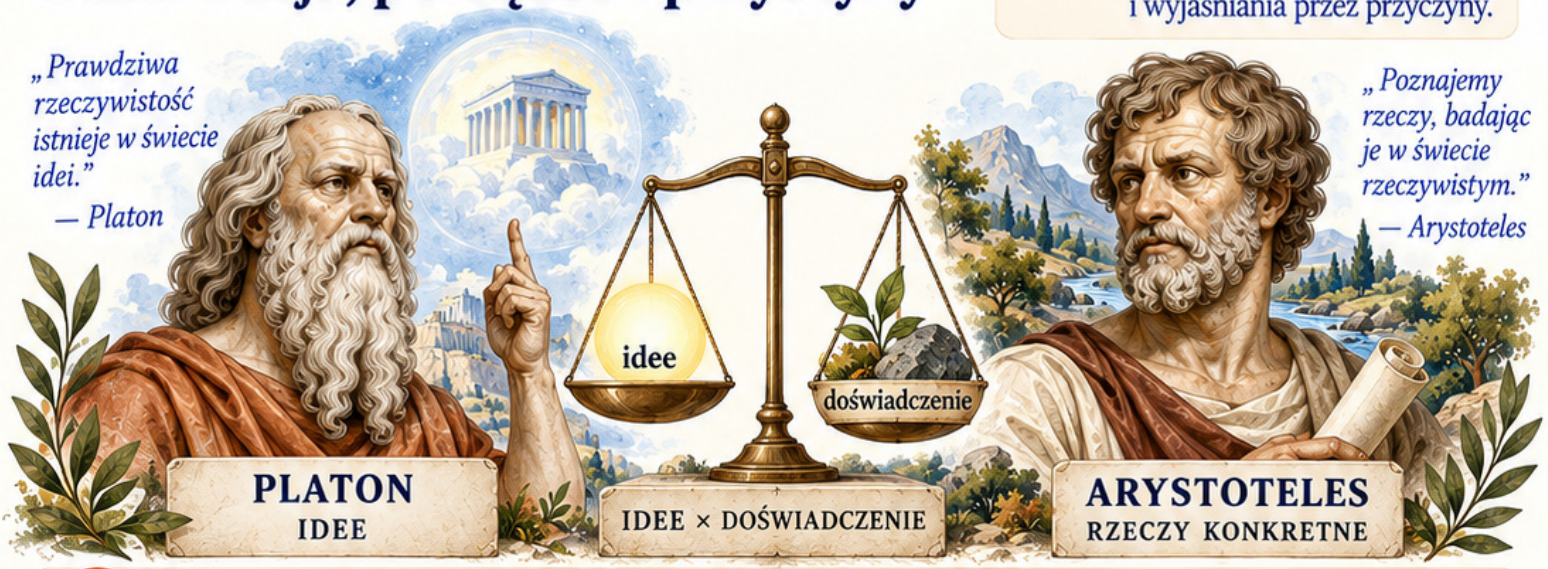

Uzupełnij informacje o Arystotelesie i porównaj go z Platonem.

1 Uzupełnij

1. Arystoteles był uczniem _____.
2. Interesował się między innymi logiką, naturą, etyką, polityką i _____.
3. Dla Arystotelesa ważne było badanie rzeczy _____.

2 Porównanie

PLATON bardziej akcentuje: _____

ARYSTOTELES bardziej akcentuje: _____

Bank słów

idee | rzeczy konkretne | obserwację | przyczyny | poznanie

3 Pytanie

Dlaczego obserwacja może być ważna dla filozofii?

_____

_____

CZTERY PRZYCZYNY

Wyjaśnij rzecz po arystotelesowsku

Cel
Uczeń stosuje cztery przyczyny Arystotelesa do prostego przedmiotu codziennego.

Przedmiot:
KRZESŁO

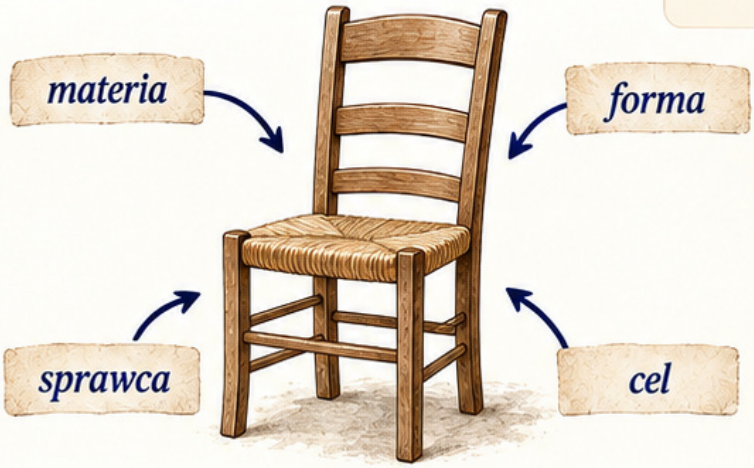

U Arystotelesa "przyczyna" to nie tylko osoba, która coś zrobiła. To także sposób pełnego wyjaśnienia rzeczy.

Wybierz jeden przedmiot i wyjaśnij go za pomocą czterech przyczyn.

1. **Przyczyna materialna:** Z czego jest zrobione?

2. **Przyczyna formalna:** Jaki ma kształt, strukturę albo istotę?

3. **Przyczyna sprawcza:** Kto lub co je wykonało?

4. **Przyczyna celowa:** Po co istnieje? Czemu służy?

Teraz wybierz własny przedmiot: _____

Wyjaśnij go jednym zdaniem: _____

CNOTA I ZŁOTY ŚRODEK

Znajdź cnotę między skrajnościami

Cel
Uczeń rozumie cnotę jako właściwy środek między brakiem a nadmiarem, stosowany do konkretnych sytuacji.



Uzupełnij tabelę, wpisując cnotę znajdującą się między brakiem a nadmiarem.

1 Uzupełnij tabelę

BRAK	CNOTA	NADMIAR
Tchórzostwo	_____	Brawura
Obojętność	_____	Nadmierna uległość emocjom
Skąpstwo	_____	Rozrzutność
Milczenie wobec zła	_____	Agresywne oskarżanie

Słowa do wyboru: **odwaga** hojność wrażliwość sprawiedliwa reakcja

2 Zastosuj

Opisz sytuację, w której odwaga nie oznacza brawury.

_____

_____

3 Pytanie końcowe

Dlaczego złoty środek nie oznacza zawsze ‘połowy’, ale właściwe działanie w konkretnej sytuacji?

_____

_____

_____

WIARA I ROZUM

Dwie drogi w poszukiwaniu prawdy

Cel
Uczeń rozumie relację między wiarą a rozumem w filozofii średniowiecznej bez upraszczania jej do konfliktu.



Przeczytaj zdania i zaznacz, czy dotyczą bardziej wiary, rozumu, czy relacji między nimi.

1 Klasyfikacja

	Zdanie	wiara	rozum	relacja
1.	Bada, pyta, porządkuje pojęcia i szuka argumentów.	○	○	○
2.	Oznacza zaufanie prawdzie objawionej.	○	○	○
3.	W tradycji średniowiecznej często szukano harmonii między nimi.	○	○	○
4.	Może pomagać w rozważaniu pytań o świat, przyczyny i istnienie.	○	○	○
5.	Nie musi niszczyć myślenia racjonalnego.	○	○	○

2 Uzupełnij

Wiara bez rozumu może stać się _____.

Rozum bez pokory może zamknąć się na _____.

3 Refleksja

Czy wiara i rozum muszą być w konflikcie? Napisz krótkie uzasadnienie.

_____

_____

ŚWIĘTY AUGUSTYN

Wnętrze człowieka, prawda i pragnienie sensu

Cel
Uczeń rozumie filozofię świętego Augustyna jako wewnętrzne poszukiwanie prawdy, sensu i poznania siebie.



Przeczytaj zdania i uzupełnij brakujące pojęcia związane z myślą świętego Augustyna.

1 Uzupełnij zdania

1. Augustyn pokazuje, że człowiek szuka prawdy nie tylko na zewnątrz, ale także w swoim _____.
2. Ważne tematy jego myśli to pamięć, sumienie, pragnienie, miłość i _____.
3. Dla Augustyna prawda przekracza zmienne _____ człowieka.
4. Człowiek pragnie szczęścia, dobra i _____.

Bank słów: wnętrzu • Bóg • opinie • sens

2 Mapa wewnętrzności

Uzupełnij drogę myślenia:

wnętrze → **pytanie** → _____ → _____

3 Pytanie refleksyjne

Dlaczego poznanie samego siebie może być ważne dla filozofii?

_____

_____

_____

ŚWIĘTY TOMASZ Z AKWINU

Rozum, istnienie i pierwsza przyczyna

Cel
Uczeń utrwala główne elementy myśli tomistycznej: relację wiary i rozumu, istnienie, przyczynowość, stworzenie i pytanie o Boga.



Uzupełnij schemat i odpowiedz na pytania dotyczące myśli świętego Tomasza z Akwinu.

1 Uzupełnij

Tomasz z Akwinu łączył myśl _____ z refleksją chrześcijańską.

Rozum może badać świat, przyczyny i pytanie o _____.

Wiara prowadzi do prawd objawionych, które przekraczają możliwości samego _____.

Bank słów: Arystotelesa • istnienie • rozumu

2 Droga rozumowania

Uzupełnij drogę:

świat → zmiana → przyczyny → _____

3 Pojęcia tomistyczne

byt	_____
istnienie	_____
przyczyna	_____
cel	_____

4 Pytanie krótkie

Dlaczego pytanie "dlaczego coś istnieje?" jest pytaniem filozoficznym?

_____

_____

_____

DESCARTES I WĄTPIENIE

Droga do pewnego fundamentu wiedzy

Cel
Uczeń rozumie wątpienie metodyczne jako narzędzie filozoficzne służące odnalezieniu pewności.

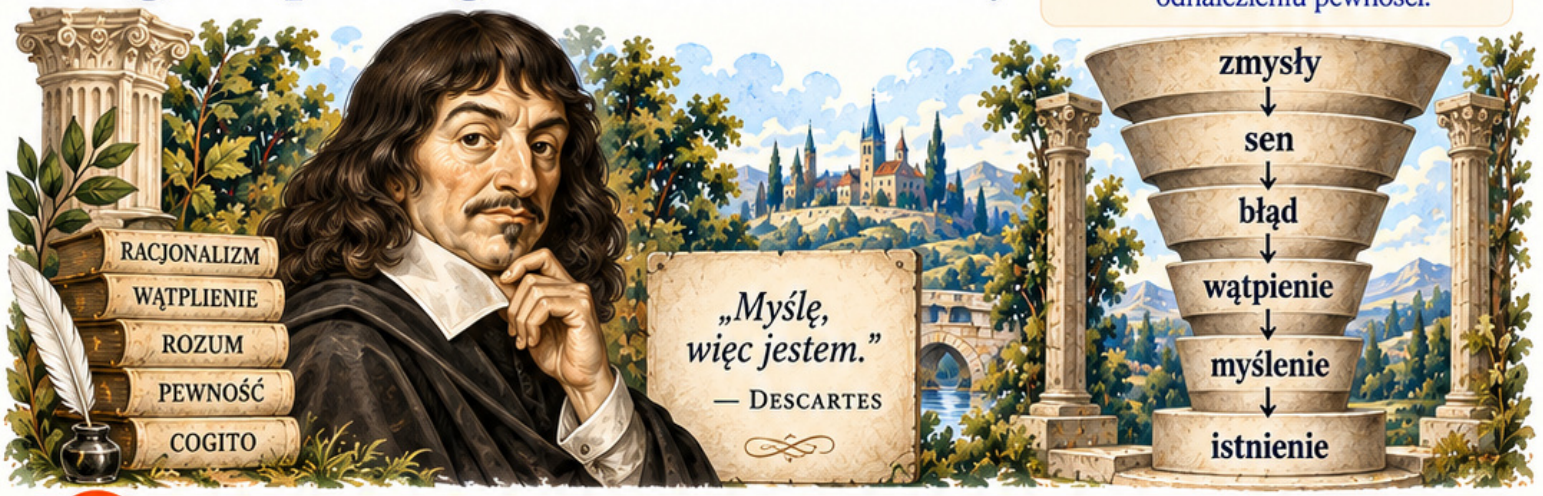

Ułóż etapy wątpienia metodycznego i wyjaśnij sens zdania ‘Myślę, więc jestem’.

1 Uporządkuj etapy

Wpisz numery od 1 do 5.

____ pytanie o to, czy zmysły mogą mnie mylić
____ odkrycie, że jeśli myślę, to istnieję jako ktoś myślący
____ poszukiwanie czegoś absolutnie pewnego
____ tymczasowe odrzucenie tego, co może być wątpliwe
____ pytanie, czy mogę pomylić sen z jawą

2 Uzupełnij

Descartes wątpi nie po to, aby wszystko _____, ale po to, aby znaleźć pewny _____ wiedzy.

Bank słów: odrzucić na zawsze • fundament

3 Cogito

Wyjaśnij własnymi słowami zdanie: ‘Myślę, więc jestem.’

_____

_____

4 Przykład

Podaj przykład sytuacji, w której zmysły mogą człowieka zmylić.

_____

_____

HUME I DOŚWIADCZENIE

Wrażenia, idee i nawyk

Cel
Uczeń odróżnia wrażenia od idei oraz rozumie rolę nawyku w kształtowaniu oczekiwań.



Zaznacz, czy przykład jest wrażeniem, ideą czy nawykiem myślenia.

1 Klasyfikacja

Zdanie	wrażenie	idea	nawyk
1. Czuję ciepło ognia na dłoni.	○	○	○
2. Wspominam smak cytryny.	○	○	○
3. Widzę ciemne chmury i spodziewam się deszczu, bo wiele razy tak było.	○	○	○
4. Słyszę głośny dźwięk.	○	○	○
5. Wyobrażam sobie kolor, którego teraz nie widzę.	○	○	○

2 Uzupełnij

Wrażenia są bardziej _____ i bezpośrednie.

Idee są słabszymi obrazami w _____ .

Nawyk sprawia, że oczekujemy jednego zdarzenia po _____ .

Bank słów: żywe • umyśle • drugim

3 Pytanie filozoficzne

Czy zawsze widzimy przyczynę, czy czasem tylko przyzwyczajamy się do następstwa zdarzeń?

_____

_____

_____

RACJONALIZM CZY EMPIRYZM?

Rozum i doświadczenie jako źródła wiedzy

Cel
Uczeń rozpoznaje różnice między racjonalizmem a empiryzmem w prostych twierdzeniach i sytuacjach.



Przeczytaj zdania i zaznacz, czy bardziej pasują do racjonalizmu, czy do empiryzmu.

1 Klasyfikacja

	Zdanie	racjonalizm	empiryzm
1.	Wiedza zaczyna się od obserwacji i doświadczenia.	○	○
2.	Rozum może odkrywać pewne prawdy przez logiczne myślenie.	○	○
3.	Matematyka jest wzorem jasnej i pewnej wiedzy.	○	○
4.	Najpierw widzimy, słyszymy i czujemy, a potem tworzymy idee.	○	○
5.	Obserwacja świata jest podstawą poznania faktów.	○	○

2 Uzupełnij

RACJONALIZM — Najważniejsze źródło wiedzy: _____

EMPIRYZM — Najważniejsze źródło wiedzy: _____

3 Pytanie porównawcze

Które źródło wiedzy wydaje Ci się ważniejsze w nauce szkolnej: rozum czy doświadczenie? Uzasadnij.

_____

_____

CZYM JEST ETYKA?

Dobro, wybór i odpowiedzialność

Cel
Uczeń rozumie etykę jako filozoficzną refleksję nad działaniem człowieka, wartościami i odpowiedzialnością.





Uzupełnij definicję etyki i rozpoznaj pytania etyczne.

1 Uzupełnij definicję

Etyka to dział filozofii, który pyta o to, jak człowiek powinien _____.
Bada dobro, zło, wartości, odpowiedzialność i sens ludzkich _____.

Bank słów: postępować • wyborów

2 Pytania etyczne

Zdanie	tak	nie
1. Która jest godzina?	○	○
2. Czy powinienem powiedzieć prawdę, jeśli komuś będzie przykro?	○	○
3. Ile stron ma książka?	○	○
4. Czy cel usprawiedliwia środki?	○	○
5. Czy moje działanie krzywdzi drugiego człowieka?	○	○

3 Sytuacja praktyczna

Widzisz, że ktoś jest niesprawiedliwie traktowany. Co możesz zrobić? Podaj jedną decyzję i uzasadnienie.

Decyzja: _____

Uzasadnienie: _____

_____

CNOTA, OBOWIĄZEK CZY KONSEKWENCJE?

Trzy sposoby oceny działania

Cel
Uczeń analizuje decyzję moralną z perspektywy cnoty, obowiązku i konsekwencji.



Przeczytaj wypowiedzi i zaznacz, z której perspektywy moralnej wynikają.

1 Klasyfikacja

Zdanie	cnota	obowiązek	konsekwencje
1. Powinienem powiedzieć prawdę, bo taki mam obowiązek.	○	○	○
2. To działanie uczyni mnie bardziej uczciwym człowiekiem.	○	○	○
3. Trzeba sprawdzić, jakie skutki ta decyzja przyniesie innym.	○	○	○
4. Najważniejsze jest to, czy postępuję zgodnie z zasadą.	○	○	○
5. Ten wybór może zmniejszyć cierpienie wielu osób.	○	○	○

2 Analiza przypadku

Kolega prosi Cię, abyś nie mówił nauczycielowi, że ściągał na sprawdzianie.



CNOTA

Perspektywa cnoty: Jaką osobą stajesz się przez wybór?



OBOWIĄZEK

Perspektywa obowiązku: Co powinieneś zrobić?



KONSEKWENCJE

Perspektywa konsekwencji: Jakie skutki mogą wyniknąć?

ANALIZA DYLEMATU MORALNEGO

Kiedy wartości wchodzą w konflikt

Cel

Uczeń uczy się analizować dylemat moralny krok po kroku, wskazując problem, wartości, osoby, konsekwencje i uzasadnienie.



Przeczytaj sytuację i przeprowadź analizę moralną krok po kroku.

Twój przyjaciel mówi Ci w zaufaniu, że zrobił coś złego. Prosi, abyś nikomu nie mówił. Wiesz jednak, że milczenie może skrzywdzić inną osobę.

1 Nazwij problem

Co jest głównym problemem moralnym?

_____

_____

_____

2 Wskaż wartości

Jakie wartości wchodzą tutaj w konflikt?

lojalność | prawda | bezpieczeństwo | sprawiedliwość | przyjaźń

Inne: _____

3 Osoby

Kogo dotknie Twoja decyzja?

_____

_____

_____

4 Możliwe decyzje

Decyzja 1: _____	Możliwa konsekwencja: _____
Decyzja 2: _____	Możliwa konsekwencja: _____

5 Twój argument

Uważam, że należy _____ ponieważ _____

_____

problem → **wartości** → **osoby** → **konsekwencje** → **decyzja** → **argument**

CZYM JEST SPRAWIEDLIWOŚĆ?

Równość, potrzeba i zasługa

Cel
Uczeń dostrzega, że sprawiedliwość można rozumieć według różnych kryteriów: równości, potrzeby i zasługi.



Przeczytaj sytuacje i zdecyduj, które kryterium sprawiedliwości najlepiej pasuje: równość, potrzeba czy zasługa.

1 Klasyfikacja

	Zdanie	równość	potrzeba	zasługa
1.	Każdy uczeń dostaje taką samą liczbę kartek do ćwiczeń.	○	○	○
2.	Więcej czasu na sprawdzian otrzymuje uczeń, który ma udokumentowane trudności.	○	○	○
3.	Nagrodę otrzymuje osoba, która najbardziej zaangażowała się w projekt.	○	○	○
4.	Wszyscy uczestnicy otrzymują taki sam dostęp do materiałów.	○	○	○
5.	Pomoc trafia najpierw do tych, którzy znajdują się w najtrudniejszej sytuacji.	○	○	○

2 Dyskusja

Klasa ma otrzymać dodatkowe konsultacje przed egzaminem.
Kto powinien mieć pierwszeństwo?

A. wszyscy po równo
B. uczniowie z największymi trudnościami
C. uczniowie najbardziej zaangażowani

Wybór: _____

Uzasadnienie: _____

_____

_____

UMOWA SPOŁECZNA

Dlaczego potrzebujemy wspólnych zasad?

Cel
Uczeń rozumie ideę umowy społecznej jako uzasadnienie wspólnych zasad, praw, obowiązków i organizacji życia zbiorowego.



Wyobraź sobie, że Twoja klasa musi stworzyć własną umowę społeczną. Uzupełnij poniższe pola.

1 Problem bez zasad

Co mogłoby się stać, gdyby w klasie nie było żadnych wspólnych zasad?

_____

_____

2 Trzy zasady wspólne

Zasada 1: _____

Dlaczego jest potrzebna?

_____

_____

_____

Zasada 2: _____

Dlaczego jest potrzebna?

_____

_____

_____

Zasada 3: _____

Dlaczego jest potrzebna?

_____

_____

_____

3 Prawa i obowiązki

Prawo ucznia: _____

Obowiązek ucznia: _____

4 Pytanie filozoficzne

Czy zasada jest sprawiedliwa tylko dlatego, że większość się na nią zgodziła? Uzasadnij.

_____

_____

_____

WOLNOŚĆ I ODPOWIEDZIALNOŚĆ

Czy wolność ma granice?

Cel

Uczeń rozumie, że wolność filozoficzna nie oznacza braku granic, ale świadomy wybór połączony z odpowiedzialnością i szacunkiem wobec innych.



Przeczytaj sytuacje i zdecyduj, czy pokazują dojrzałą wolność, czy wolność źle rozumianą.

1 Klasyfikacja

Zdanie	dojrzała wolność	źle rozumiana wolność
1. Mogę mówić, co chcę, nawet jeśli celowo obrażam innych.	○	○
2. Mam prawo wyrazić opinię, ale powinienem szanować godność drugiej osoby.	○	○
3. Nie obchodzi mnie, jakie skutki mają moje decyzje.	○	○
4. Jeśli wybieram, muszę też przyjąć konsekwencje swojego wyboru.	○	○

2 Uzupełnij

Dokończ ciąg:

wybór → działanie → wpływ na innych → _____ → odpowiedzialność

3 Sytuacja do analizy

Uczeń publiikuje w internecie komentarz o koledze. Twierdzi, że ma wolność wypowiedzi. Komentarz jednak ośmiesza drugą osobę.

Czy to jest dojrzałe użycie wolności?

Odpowiedź: _____

Uzasadnienie: _____

_____

WŁADZA I NORMALIZACJA

Kto kształtuje nasze zachowania?

Cel
Uczeń rozpoznaje widoczne i ukryte formy władzy oraz rozumie, jak normy społeczne wpływają na zachowania.



Przeczytaj przykłady i zaznacz, czy chodzi o władzę widoczną, czy władzę ukrytą.

1 Klasyfikacja

	Przykład	władza widoczna	władza ukryta
1.	Prawo zakazuje przekraczania prędkości.	○	○
2.	Grupa wyśmiewa osobę, która ubiera się inaczej.	○	○
3.	Szkoła ustala regulamin zachowania.	○	○
4.	Media pokazują jeden styl życia jako „idealny”.	○	○
5.	Ktoś zmienia zachowanie, bo boi się oceny innych.	○	○

2 Uzupełnij

Normalizacja oznacza proces, w którym społeczeństwo określa, co jest uznawane za _____, poprawne albo pożądane.

3 Mapa wpływu

Wypisz trzy źródła wpływu na zachowanie ucznia:

1. _____
2. _____
3. _____

4 Pytanie refleksyjne

Czy zawsze wybieramy samodzielnie, czy czasem powtarzamy to, czego oczekuje otoczenie? Uzasadnij.

_____

_____

JĘZYK I RZECZYWISTOŚĆ

Jak słowa zmieniają sposób widzenia świata?

Cel
Uczeń rozumie, że język nie tylko opisuje rzeczywistość, ale także wpływa na interpretacje, emocje i sposób traktowania innych.



Przeczytaj trzy opisy tej samej sytuacji i napisz, jak każdy opis wpływa na odbiór osoby.

1 Ta sama sytuacja – różne opisy

Sytuacja wspólna: Uczeń zadaje wiele pytań podczas lekcji.

Opis 1: Uczeń przeszkadza w prowadzeniu lekcji.
Jak odbieramy ucznia? _____

Opis 2: Uczeń jest ciekawy i chce lepiej zrozumieć temat.
Jak odbieramy ucznia? _____

Opis 3: Uczeń kwestionuje każde zdanie nauczyciela.
Jak odbieramy ucznia? _____

2 Uzupełnij ciąg

słowo → interpretacja → _____ → decyzja → działanie

3 Dobierz słowa

Zastąp określenie bardziej neutralnym albo dokładniejszym:

leniwy uczeń → _____
dziwne zachowanie → _____
trudna osoba → _____

4 Pytanie końcowe

Czy sposób mówienia o człowieku może wpływać na to, jak go traktujemy? Uzasadnij.

_____

_____

PO CO FILOZOFIA DZISIAJ?

Krytyczne myślenie w świecie informacji

Cel
Uczeń stosuje pytania filozoficzne do współczesnych tematów, takich jak media społecznościowe, technologia, polityka i codzienne wybory.



Wybierz jeden współczesny temat i przeanalizuj go za pomocą pytań filozoficznych.

Temat

- ○ media społecznościowe
- ○ sztuczna inteligencja
- ○ reklama
- ○ polityka
- ○ szkoła
- ○ technologia
- ○ wolność słowa

Wybrany temat: _____

1 Pytania analityczne

1. Co jest tutaj prawdziwe, a co może być tylko opinią?
   _____
   _____
2. Kto może na tym zyskiwać?
   _____
   _____
3. Jakie wartości są tutaj obecne?
   _____
   _____
4. Czy ktoś może zostać skrzywdzony?
   _____
   _____
5. Jakie pytanie filozoficzne można zadać do tego tematu?
   _____
   _____

2 Krótki wniosek

Filozofia pomaga mi zrozumieć ten temat, ponieważ:

_____
_____

PORÓWNAJ FILOZOFÓW

Kto pytał o co?

Cel
Uczeń porządkuje najważniejszych filozofów i łączy ich z głównymi ideami oraz pytaniami.



Uzupełnij tabelę, wpisując najważniejszą ideę albo pytanie związane z każdym filozofem.

1 Uzupełnij tabelę

SOKRATES	Najważniejsze pytanie lub idea: _____
PLATON	Najważniejsze pytanie lub idea: _____
ARYSTOTELES	Najważniejsze pytanie lub idea: _____
ŚWIĘTY AUGUSTYN	Najważniejsze pytanie lub idea: _____
ŚWIĘTY TOMASZ Z AKWINU	Najważniejsze pytanie lub idea: _____
DESCARTES	Najważniejsze pytanie lub idea: _____
HUME	Najważniejsze pytanie lub idea: _____

2 Bank pojęć

metoda pytań | świat idei | cztery przyczyny | wnętrze człowieka | pierwsza przyczyna | wątpienie metodyczne | doświadczenie

3 Wybór osobisty

Który filozof wydaje Ci się najbardziej interesujący? Dlaczego?

_____

_____

OŚ CZASU FILOZOFII

Uporządkuj epoki i myślicieli

Cel
Uczeń porządkuje historycznie epoki i myślicieli, rozumiejąc rozwój filozofii od jej początków po współczesność.



Ułóż elementy na osi czasu, wpisując je we właściwe miejsca.

1 Oś czasu

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
_____	_____	_____	_____	_____	_____	_____

Bank elementów

- Presokratycy
- Sokrates
- Platon
- Arystoteles
- Filozofia średniowieczna
- Filozofia nowożytna
- Filozofia współczesna

2 Połącz epokę z pytaniem

Presokratycy pytali głównie o: _____

Sokrates pytał głównie o: _____

Filozofia nowożytna pytała mocno o: _____

Filozofia współczesna pyta między innymi o: _____

Bank odpowiedzi

- początek i zasadę świata
- dobre życie i cnotę
- pewność poznania
- władzę, język i społeczeństwo

3 Pytanie końcowe

Dlaczego warto znać kolejność epok filozoficznych?

_____

_____

ANALIZA ARGUMENTU

Teza, powód, przykład i wniosek

Cel
Uczeń uczy się rozpoznawać części argumentu i oceniać, czy argument jest dobrze zbudowany.



Przeczytaj argument i podziel go na części.

Uczniowie powinni uczyć się filozofii, ponieważ filozofia pomaga im zadawać lepsze pytania, oceniać argumenty i rozumieć wartości obecne w codziennych decyzjach.

1 Rozłóż argument

Teza: _____

Powód 1: _____

Powód 2: _____

Powód 3: _____

Wniosek: _____

2 Ocena

Czy argument jest przekonujący? ○ tak ○ nie ○ częściowo

Dlaczego? _____

_____

3 Stwórz własny argument

Napisz krótki argument na temat: „Czy warto zadawać trudne pytania?”

Teza: _____

Powód: _____

Przykład: _____

Wniosek: _____

DEBATA FILOZOFICZNA

Ucz się rozmawiać, nie tylko odpowiadać

Cel
Uczeń przygotowuje stanowisko, argument, obiekcję i odpowiedź, ucząc się zasad rzeczowej debaty.



Wybierz jedno pytanie do debaty i przygotuj swoje stanowisko.

1. Czy zawsze należy mówić prawdę?
2. Czy wolność powinna mieć granice?
3. Czy większość zawsze ma rację?
4. Czy technologia pomaga człowiekowi żyć mądrzej?
5. Czy sprawiedliwość oznacza równość?

Wybrane pytanie: _____

1 Moje stanowisko

Uważam, że _____

_____

2 Mój argument

Moim głównym argumentem jest to, że _____

_____

3 Możliwa obiekcja

Ktoś mógłby się nie zgodzić i powiedzieć, że _____

_____

4 Moja odpowiedź

Odpowiedziałbym, że _____

_____

Słuchaj. Nie przerywaj. Uzasadniaj. Odnoś się do argumentu, nie atakuj osoby.

INTERPRETACJA TEKSTU FILOZOFICZNEGO

Czytaj powoli, pytaj dokładnie

Cel
Uczeń uczy się odczytywać krótki tekst filozoficzny, rozpoznając temat, tezę, pojęcia i pytanie centralne.



Przeczytaj krótki fragment i odpowiedz na pytania.

Człowiek, który nigdy nie pyta o sens swoich przekonań, może mieć wiele opinii, ale nie zawsze posiada prawdziwe zrozumienie. Filozofia zaczyna się wtedy, gdy chcemy wiedzieć nie tylko, co myślimy, ale także dlaczego tak myślimy.

1 Temat

O czym jest ten fragment? _____

2 Teza główna

Jaką główną myśl wyraża tekst?

_____

_____

3 Ważne pojęcia

1. _____ 2. _____ 3. _____

4 Pytanie filozoficzne

Jakie pytanie filozoficzne można zadać na podstawie tekstu?

_____

5 Krótka odpowiedź

Czy zgadzasz się z fragmentem? Uzasadnij.

_____

_____

MAPA POJĘĆ FILOZOFICZNYCH

Połącz pojęcia, przykłady i pytania

Cel
Uczeń utrwala pojęcia kluczowe, łącząc je z wyjaśnieniami oraz pytaniami filozoficznymi.



Połącz każde pojęcie z właściwym wyjaśnieniem i dopisz jedno pytanie, które z nim się wiąże.

1 Dopasuj wyjaśnienia

FILOZOFIA → _____

ARCHÉ → _____

CNOTA → _____

SPRAWIEDLIWOŚĆ → _____

WIEDZA → _____

WOLNOŚĆ → _____

NORMALIZACJA → _____

Bank wyjaśnień

- poszukiwanie mądrości i zadawanie pytań
- zasada lub początek rzeczywistości
- trwała dyspozycja do dobrego działania
- pytanie o to, co komu się należy
- poznanie wymagające uzasadnienia
- możliwość wyboru połączona z odpowiedzialnością
- proces określania tego, co uznaje się za normalne

2 Dopisz pytania

Filozofia pyta: _____

Cnota pyta: _____

Sprawiedliwość pyta: _____

Wolność pyta: _____

PRAWDA CZY FAŁSZ?

Sprawdź, czy rozumiesz najważniejsze idee

Cel
Uczeń sprawdza najważniejsze pojęcia z całego materiału, rozpoznaje błędne twierdzenia i potrafi je krótko poprawić.



Przeczytaj zdania i zaznacz, czy są prawdziwe, czy fałszywe. Jeśli zdanie jest fałszywe, popraw je krótko.

1 Prawda czy fałsz?

1.	Filozofia polega wyłącznie na wyrażaniu prywatnych opinii.	○ prawda ○ fałsz Poprawa: _____
2.	Sokrates uczył przez pytania i dialog.	○ prawda ○ fałsz Poprawa: _____
3.	Platon odróżniał świat zmysłów od świata idei.	○ prawda ○ fałsz Poprawa: _____
4.	Arystoteles uważał, że do zrozumienia rzeczy można pytać o jej przyczyny.	○ prawda ○ fałsz Poprawa: _____
5.	Etyka pyta o dobre działanie, wartości i odpowiedzialność.	○ prawda ○ fałsz Poprawa: _____
6.	Wolność oznacza brak jakiejkolwiek odpowiedzialności.	○ prawda ○ fałsz Poprawa: _____

2 Krótka refleksja

Które zdanie było dla Ciebie najtrudniejsze? Dlaczego?

_____

_____

STWÓRZ WŁASNE PYTANIE FILOZOFICZNE

Od codziennej sytuacji do głębokiego namysłu

Cel
Uczeń uczy się przekształacć zwykłą sytuację w pytanie filozoficzne i rozwija samodzielność myślenia.



Wybierz jedną codzienną sytuację i przekształć ją w pytanie filozoficzne.

1 Sytuacja z życia codziennego

_____

_____

Przykłady: kłótnia w klasie • korzystanie z telefonu • ocena na sprawdzianie • obietnica złożona przyjacielowi • zasady w szkole • reklama w internecie

2 Moje pytanie filozoficzne

_____

_____

3 Dlaczego to jest pytanie filozoficzne?

To pytanie jest filozoficzne, ponieważ dotyczy:

☐ prawdy	☐ sprawiedliwości	☐ wiedzy	☐ sensu
☐ dobra	☐ wolności	☐ odpowiedzialności	☐ człowieka

4 Moja wstępna odpowiedź

Moja wstępna odpowiedź brzmi: _____

Uzasadnienie: _____

_____

MÓJ MINI-PROJEKT FILOZOFICZNY

Wybierz problem, postaw pytanie i zbuduj odpowiedź

Cel
Uczeń tworzy krótki projekt filozoficzny, wykorzystując pojęcia, pytanie, tezę, argumenty, obiekcję i odpowiedź.



Wybierz jeden temat i przygotuj mini-projekt filozoficzny według poniższego schematu.

Tematy sugerowane: Czy zawsze warto mówić prawdę? • Czy technologia zwiększa wolność człowieka? • Czy sprawiedliwość oznacza równość? • Czy opinia większości może być błędna? • Czy człowiek może naprawdę poznać samego siebie? • Czy dobre życie wymaga cnót?

1. **Wybrany temat:** _____

2. **Moje pytanie filozoficzne:** _____

3. **Pojęcia, których użyję:** ☐ opinia ☐ wiedza ☐ argument ☐ cnota ☐ sprawiedliwość ☐ wolność ☐ odpowiedzialność ☐ język ☐ normalizacja
   Inne pojęcie: _____

4. **Uważam, że** _____

5. **Argument 1:** _____

6. **Argument 2:** _____

7. **Ktoś mógłby powiedzieć, że** _____

8. **Moja odpowiedź:** _____

AUTOEWALUACJA FILOZOFICZNA

Co już rozumiem? Nad czym chcę dalej myśleć?

Cel
Uczeń podsumowuje swoją pracę, zauważa postęp i wybiera tematy, nad którymi chce myśleć dalej.



Zatrzymaj się na chwilę i oceń, czego nauczyłeś się podczas pracy z tym materiałem.

1 Teraz potrafię

- ☐ Rozpoznać pytanie filozoficzne.
- ☐ Odróżnić opinię od argumentu.
- ☐ Wyjaśnić, czym jest metoda sokratejska.
- ☐ Opisać alegorię jaskini Platona.
- ☐ Podać przykład czterech przyczyn Arystotelesa.
- ☐ Wyjaśnić, czym zajmuje się etyka.
- ☐ Analizować prosty dylemat moralny.
- ☐ Rozmawiać o wolności i odpowiedzialności.
- ☐ Zadać pytanie o wpływ języka, mediów i społeczeństwa.

2 Trzy pojęcia, które zapamiętałem

1. _____
2. _____
3. _____

3 Najważniejsze pytanie

Najważniejsze pytanie filozoficzne, które zostaje ze mną po tym materiale, to:

_____

_____

4 Moja obecna odpowiedź

Moja obecna odpowiedź brzmi:

_____

_____

5 Chcę dalej pomyśleć o

_____

_____

Filozofia nie kończy się na ostatniej stronie.
Zaczyna się wtedy, gdy zaczynasz pytać dokładniej.